II. Évfolyam. 1891. 39. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... frt 10 —
Félévre ... ... » 5.—
Negyedévre ... ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII. ker., József-körut 44. sz.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Budapest, szeptember 27.

Október 1-én kezdődik az új évnegyed.

Lapunk azon tisztelt előfizetőit, kiknek előfizetése részben már lejárt, részben pedig szeptember végével lejárni fog, felkérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megujitani sziveskedjenek, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

A kezelés könnyitése szempontjából a régi czimszalag beküldése kivánatos.

A Hét kiadóhivatala.

Krónika.

— szept. 25.

A tisztelt házról.

Távollevőkről rendszerint csak roszszat szokás beszélni. A képviselőház ebben kivétel: ezt akkor szidják, mikor jelen van, s azzal dicsérik meg, hogy hallgatnak róla, mikor vakációzik. Megkönnyebbülve nézik szétoszlását és nyugtalanság támad, ha összejön.

Csak egy hét választ el immár tőle; illő, hogy kissé mi is nyugtalankodjunk.

A közönség e kedélyes viszonya a parlamenttel nagyon is érthető. Ami rengeteg sok rossz törvényünk van, mind ott készült, s ami adóteher vállainkat nyomja, mind ott rakták ránk. Ami hiba történt a kormányzatban, mind ott nézték el, s ami baj orvoslást kért, ott súlyosodott kontárok kezétől.

Nem valami nagy a parlament tekintélye nálunk s ha ugy folynak a dolgok tovább, amint most állanak, méltán tarthatunk tőle, hogy ama »ház« csak lucus a non lucendo lesz a jövőben »tisztelt.« Vajmi vékony vigasztalás rejlik az ellenvetésben, hogy más törvényhozó testületek szinvonala szintén hanyatlott, s a tekintély emberei világszerte örvendeznek a parlamentarizmus lassu alámerülésén. A brit parlament kénytelen volt behozni a klotürt az ir képviselők obstrukciója ellen; a belga kamara két ellenpártja kartellviszonyból él; a franczia és német törvényhozó testületben csak frakcziók szövetkezése teszi lehetővé az alkotmányos gépezet munkáját; az osztrák birodalmi tanácsban a botrányok napirenden vannak s a »magas házat« alig merik e szóval megtisztelni a szimmetria iránt kellő érzékkel birók, annyira »alacsonynyá« hordták le a mandátummal felruházott társadalmi szenvedelmek. A görög kamarához hasonló apróbb testületekről nem is szólunk, — ott nem is nagyon régen történt, hogy a parlamenti jegyzőkönyv szavai szerint »kirúgták Dimatrakakiszt.« Ha a visszafejlődés köztörvénye rombol világszerte a parlamentarizmuson, természetes, hogy a mienk sem képezhet kivételt. De ebből nem a fatális megnyugvás következik, hanem a bomlás okainak kideritése s a gondoskodás ellenszerekről.

Három év mulva üljük meg a milleniaris ünnepet, ha ugyan a fegyverkező muszka czár közénk nem lövet éppen akkor. Ezer éves multunkra büszkék lehetünk, mert nagyfoku politikai érettséget jelent, ha nem megvénhedést. Ezer éves az alkotmányunk, s a magyar faj ennek gyakorlatában annyi időt töltött el, hogy praxisra meszsze felülmulhatná az összes alkotmányos népeket, magát az angolt is.

Pedig még sincs úgy.

A 40-es évek átalakulásai átalakiták a nemzetet; a rendi alkotmány régi sánczai a modern várépitkezés meszsze előre tolt külső erődei mögött értéktelenné váltak; helyükben a szabad, nyilt forgalom számára pompás utak, intézményes palotáktól szegélyezetten, közlekednek, — s rajtuk zsong a népsokaság, lázas munkában erejét, mohó élvezetekben keresményét fogyasztva; kit-kit elfoglal a saját baja, lenyügöznek saját gondjai, mert a kultura a megélést nehezebbé tette s a verseny még a gyengét is arra készti, hogy tartalékerejének kimeritésével a sikert hajszolja. Ez a zajos, nagyigényü modern élet, mely Magyarországba átmenet nélkül vonult be, mielőtt rája fölkészülhettünk s feladatain uralkodni tanultunk volna. Szakitottunk a régi patriarkalis életrenddel, nem hagytunk régi hajlékunkból kövön követ s alkalmazkodó képességünkre biztuk, hogy az új intézmények rámái közt az új feladatok szellemünket is átalakitsák, mielőtt azok törvényeit, belső igazságait fölismertük volna.

A parlamentarizmus volt az új keret, melyek közt 1848 után megnyilt számunkra nem az egészséges életműködésnek, hanem a kisérletezések útja. A képviselőház lett az új államfeladatokkal szemközt a téveteg, ingadozó, hol vakmerően szédelgő, hol félénken visszahőkölő kisérletek szintere. Törvényeink hosszu soraiban egy szolidabb korszak történeti szigorusággal fogja megjelölni a czikkczakk vonalakat, melyek irányában ide-oda bukdácsoltunk az alkotás s a haladás összes útjain. Egyik törvény erre, másik arra húz; a harmadik lerontja mindkettőt s a törvényhozói motto ez: talán igy, talán úgy. Öntuda-

tos, biztos politikai vezetést ez egész idő alatt nélkülöznünk kellett; feladatuk magaslatán álló államférfiaink nem igen voltak, ehez az iskola is hiányzott, a régi hagyományokat pedig divat vala elvetni. Maga a parlament pedig nem vált be ilyen iskolának; az ott kifejlődött tehetségek gyér csoportjában alig találunk egyet is, kire bizton rámutathatnánk, hogy: ez az, kit talentuma, tekintélye s a közbizalom a nemzet politikai vezérévé kijelölnek.

De tovább megyünk: a parlament államférfiui iskolának nem is válhatott be az utolsó két évtized alatt.

Ez idő sokkal rövidebb volt, semhogy belőle tradicziók származhattak volna s tanulságai sokkal elriasztóbbak voltak, semhogy negativ eredménynél egyébre vezethettek volna.

S van egy még súlyosabb ok, mely a parlamentet szellemben meddővé tette: ez tagjainak túlnyomólag hivatlan volta. Itt megforditva nyert alkalmazást az irás szava: »sokan vannak a választottak, kevesen a hivatottak.«

Eszünkbe nem jutna a paszsziv választói képességet korlátozni s épségben hagynók a szabályt, hogy lássa az ország, kikre ruházza törvényhozói mandátumait. De másrészt tudjuk jól, hogy a lokális tekintetek, személyi befolyások s a felsőbb nyomás milyen fonák nagyhatalmak a választó közönség itéletének és akaratának megvesztegetésében.

Nálunk a képviselői állás nem pálya, nem is méltóság, hogy ott a talentum meglelje működési körét, itt a polgári érdem megkapja jutalmát. Aki mandátumot keres, ezt nem azért teszi, hogy a magánélet s a kenyérszerzés gondjaitól független elméjét az ország gondjával a népesség közsorsának kérdéseivel terhelje, — mert a mi viszonyaink ily független szellemeket nem igen produkálhatnak. A képviselői pálya nálunk rendszerint simplex és tolakodó stréberségen kezdődik, hogy valamely koncz elragadásán s fölemésztésének munkáján végződjék. Az ország baja keveset érdekel ott, s az érte szereplés, szónoklás munkájához a mótor az élelmességi ösztön, mely a legtöbbször van oly őszinte, hogy nem is akar egyébnek látszani, nem akar hazafias szentimentalizmust szenvelegni. A képviselőség általán véve gradus ad Parnassum, mely a szerényebb strébereknél vasuti konczeszsziót, pár évi adómentességet, nepotizmust, a követelőknél állami főhivatalokat, befolyást, egészben és nagyban pedig husos fazekat jelent. Választás idején a mandátum képezi adás-vevés és alku tárgyát, a szeszszio alatt meg a kormányzás összes szálaiba nyúlnak be ily adó-vevő kezek. Igy rombolt nálunk ez a marazmus a parlament tekintélyén s egy nemzedék idealizmusán.

Nagy ideje, hogy ez úton a nemzet »megállj« szót kiáltson. De ezt a nemzetnek kell a törvényhozás felé kiáltani.

B. P.

Kicsinyes lelkekben a nagy események is csak kicsinyes dolgokat kavarnak föl.

*

A hideg éji szél.

(Leconte de Lisle).

A hideg éji szél sikong a fákon át
S a száradt gallyakat vadúl a földre rázza.
A messze sík fölött, mely a holtak lakása,
A hó teríti szét halotti fátyolát.

Sötét vonalban, ott, holló-rajok keringnek
A szemhatár fölött, egész alant, alant;
Amott egy elhagyott, fagyos göröngyü hant,
Hol szétszórt csontokon marakszik pár szelindek.

Hallom sohajtani ottlenn a holtakat. —
Sápadt lakói ti a hajnal-hűjas éjnek,
Zavarni álmotok' mily emlékek jövének?
Jéggé lett szátokon e jajszó mért fakad?

Te holt csapat, feledj. Szived régóta nem ver;
Se forróság, se vér nem tölti meg ered.
Te férgek étele, boldog csapat, feledj —
Gondold el, mi a lét s öleljen ujra szender.

Ha ágyatokba majd én is leszállhatok,
Mint aggott gályarab, vasát ki hullni látja:
Mily üdv lesz értenem, hogy oldva éltem átka,
S hogy az, ki *én* valék, pihenhet nálatok.

... Káprázat volt csupán. Nem nyíl' a holtak ajka.
Csak a pár eb vonít, csak a szél fújdogál,
Vad természet, te vagy, mely összerázkodál —
Véresre mart szivem, csak az, csak az sohajta.

Hallgass. Az ég siket; s a föld vaj' érez-é?
Ha ugy sincs gyógyulás: minek a köny? Oh hallgass!
Ha végit járja már, némúl a sebzett farkas,
Csak rágja azt a kést, mely torkát vérezé.

Tán még egy fájdalom, egy dobbanás van hátra.
És semmi több. — A hus tátongó űrbe dől
S a síri hantokon felejtés fűve nől
S örök lepelt borít e sok-sok balgaságra!

Radó Antal.

A mese morálja.

Irta: HERCZEG FERENCZ.

— Gyönge, hej, nagyon gyönge lábon áll most a magyar elbeszélő-irodalom!

Ezt persze nem én mondtam, hanem Béni barátom, mikor cognakozva ültünk együtt szalonjában. Én csak részvétteljesen bólintgattam a fejemmel, közte meg elgondoltam, hogy milyen ostoba is lett ez az én Béni barátom, a mióta megfeleségesedett.

— Te is iró vagy? kérdezte ő, szivarszipkájával felém döfve a levegőben.

— Én istenem, ki ne volna manapság ez? adtam vissza óvatosan.

Erre meg ő bólingatott részvétteljesen. Sőt meglehet, hogy gondolt is valamit magában.

— Annyi áll, folytatta, hogy a ti ugynevezett fiatal generácziótok nem tud semmit a világon, legkevésbé pedig irni...

(Vártam, hogy azt mondja: kivéve a jelenlevőket, — de nem mondta).

— Szintelen, borstalan dolgokat kaparnak papirra, fantázia és izlés nélkül. Köznapi eseményeket, melyeknek se kezdete, se vége, se pointja, se morálja...

Hohó! gondoltam, — ez még a *morálnál* tart? — A tisztesség ugy hozta magával, hogy vissza kellett vágnom valamivel.

— Az élet, barátom, nézd meg az életet! mondtam diadalmasan.

Ezzel a varázsszóval már homokba gyürtem nem egy ellenemet. Hanem ha előre tudtam volna, hogy Bénit az *élet* szó annyira méregbe hozza, dehogy szalasztottam volna ki a számon.

— Micsoda? mondta élesen, — még *ti* mertek beszélni az életről? Talán bizony arról az életről, mely a füstös pesti kávéházakban folyik? Ide jőjjetek, ide, a frissen pezsgő élet góczpontjába, itt megfogjátok tanulni, hogy a dolgoknak igenis megvan a maguk kezdete és vége, pointje és morálja... Csak szemetek legyen, hogy lássatok!

Kissé megdöbbentett az a kijelentés, hogy az élet frissen pezsgő góczpontja Iszap-Szentjánoson van. Mért éppen Iszap-Szentjánoson? Mivel nem voltam veszekedő kedvemben, nem ellenkeztem vele. Neki meg szörnyen megtetszhetett a *szem* szó, mert még vagy háromszor ismételte.

— Szem kell, barátom, szem! Itt van, hogy messzebb ne menjek, itt van az én házasságom története. Ebből egy iró, akinek szeme van, csinálhatna valamit...

Gondoltam: hadd hallom azt a történetet, hátha csinálhatok belőle valamit. Annál inkább érdekelt, mert még nem is ismertem az asszonyt. Félórája ültünk ugyan már cognak mellett, de az asszony még nem mutatkozott, hanem még mindig csak bulletineket küldött az öltöző-szobából.

— Nos, hogy van hát az a történet?

Béni barátom nem igen kérette magát, elmondta a dolgot. Ugy találtam, hogy érdekes dolog. Meglehet ugyan, hogy önöknek kevésbé tetszik, de ez csak amellett bizonyitana, hogy az izlés nem egyforma.

*

Tavaly a *Sötét völgyben* nyaraltam, kezdte Béni. Ott ismerkedtem meg a szép Némethnével. Sokan mondták róla, hogy kaczér asszony, rossz asszonynak még az ellensége sem mondhatta. Talán nem is volt annyira kaczér, csak a vére lüktetett gyorsabb tempóban, mint más asszonyé, meg a szemeinek volt valami különös csillogása, mely ugy vonzotta a fiatalokat, mint gyertyafény a molyt. Nem volt fiatal asszony, hanem milyen csinos!

Szerette, ha ünneplik, udvarolnak neki, és mivel tudta, hogy ma már semmit sem adnak ingyen, megfizette udvarlóit, de csak aprópénzzel. Egy-egy meleg kézszoritással, egy édes mosolylyal, egy biztató pillantással...

— Hát a férje? vetettem közbe, hogy helyes medrébe tereljem az elbeszélést.

— A férje valódi aranyember volt. Egy kedves vén korhely, kit mindenki szeretett és aki az egész világot szerette, különösen szerette pedig a bort, a kártyát, meg a szép asszonyokat, nem véve ki még tulajdon feleségét sem. Ismerte nejét és föltétlenül bizott benne. Tudta, hogy sokkal okosabb asszony, mint hogy ostobaságokra hajoljon. Ő maga vitte neki a gavallérokat, hogy mulassanak vele, mig ő a tarokkasztalt döngeti. Hanem ha egyik-másik jóvérü fiu elvesztette az eszét és kellemetlenkedni kezdett az asszonynyal, akkor Németh bátyánk végtelen finomsággal bókolta ki a veszedelmes vendéget a nyaralóból.

Minthogy magam nem vagyok kártyás, engem is az asszony mellé osztottak be. Hazudnám, ha azt mondanám, hogy nem tetszett nekem. Kezdetben annyira tetszett, hogy már a ruhasuhogása is valami kellemes lázba ejtett. Csakhamar meggyőződtem azonban, hogy itt hiábavaló volna minden léha erőlködés. Temperamentumos, mulatós asszony, de irtózik minden komolyabb dologtól, különösen pedig egy komolyabb viszony veszélyeitől.

Jól van, gondoltam, mikor ezzel tisztában voltam; jól van, felültetni nem engedem magamat. Nem udvaroltam neki, hagytam a többi gavallért bomlani, én meg a jégpánczélos lovag szerepét játszottam. Kaczér asszonynyal szemben igen háladatos szerep, különösen, ha az ember oly jól játsza, mint én. Ha az asszony kedves semmiségeket suttogott a fülembe, hogy gavallérjait majd megpukkasztotta a méreg, egykedvüen czigarettára gyujtottam; ha azt mondta, hogy délután kisétál az erdőbe, magam is kimentem ugyan, de magammal vittem egy féltuczat barátomat.

Elfelejtettem megmondani, hogy az asszonynak leánya is volt. Ez a leány volt Némethné életének rózsaszinü egén a fekete pont. Nem volt ugyan se lelki, se testi fogyatkozása, de veszedelmesen kezdett az édes anyja nyakára nőni. Tizennégy évesnek mondták, de a vak is láthatta, hogy van már legalább is tizenhat éves. Nyulánk termetü, csinos leány volt, nagy, sötét szemekkel. Az édes anyja nem engedte, hogy vállfüzőt viseljen, azért félszegen és örökké szégyenkezve járt-kelt, a kis szája körül pedig állandó, duzzogó vonás látszott. Egy tréfás szó, egy czélzás a füzőre elég volt arra, hogy Klárika szeme haragos tüzben égjen

Némethék nyaralójában az volt az első illemszabály, hogy Klárikáról csak mint kis iskolás-leányról szabad beszélni.

Alig hogy kiismertem a szép asszony szivének érzékeny oldalát, rögtön megkezdtem a támadást. Valami kegyetlen kéjt éreztem annak láttára, mint sötétül el Némethné arcza, ha fennen magasztalom Klára *kisasszony* szépségét, vagy ha virágokat és bonbonokat hordok leányának. Klárika ugyan egyelőre még eldobta virágaimat és kutyáit hizlalta bonbonjaimmal, mert meg volt győződve, hogy kötekedésből udvarlok neki.

Nagynehezen azonban mégis csak megbarátkoztunk valahogyan. Emlékszem, hogy gyakran találkoztunk a kertben. A szentem nagyon lusta volt és a forró nyári délutánokat a nagy diófák árnyékában töltötte, egy függőágyban heverészve. A tisztesség kedvéért valami piros kötésü könyvet is vitt magával, de meg vagyok győződve, hogy egész nyáron át alig lapozott tul a bevezetésen.

Első közeledésemet Klárika határozott ellenségeskedéssel fogadta. Kiugrott a függőágyból és lobogó sörénynyel rohant le az orgona-bokrokhoz. Nem vesztettem el bátorságomat, hanem elfoglaltam az üres hálót, este pedig diadalmasan hirdettem, hogy Klárika, csupa udvariasságból, átengedte nekem a helyét.

Klárika elvből nem akart udvarias lenni, mert a mikor másnap ismét a kertbe jöttem, daczosan maradt fekve a függőágyban. Melléje telepedtem és boszantani kezdtem, — Klárika boszantása, mint állandó programmszám volt felvéve a nyaralóbeliek mulatságai közé. Hanem élvezet is volt nézni azokat a haragosan villogó szemeket! Csipkedéseimre vissza-visszavágott, kezdetben kissé gorombán, ami azonban elég jól hangzott szájából, később elmésen, ami felette meglepett.

Meggyőződtem, hogy helyes taktikát követtem Némethnével szemben. Bár soha okát nem adta, valami mélabus, szelid duzzogással tüntetett ellenem, az a bizonyos borus felhő pedig mind gyakrabban megjelent arczán. Néha megkétszerezte kaczérságát, hogy visszahódítson leányától, — milyen csinos volt ilyenkor! Egyikmásik barátom irigykedve konstatálta, hogy a szép, a meghódithatatlan Némethné fülig belém szeretett.

A sors ugy akarta, hogy ekkoriban valami huszárkapitány vetődött a Sötét-völgybe. Csinos, szálas kamasz volt, senki sem hivta, egyszerre mégis ott rennomált a társaságunk kellő közepében. S miután már köztünk volt, készségesen alá is vetette magát társaságunk első szabályának és belebomlott a szép asszonyba. Némethné, nem tudom már, hogy tüntetésből-e vagy kaczérságból, nagyban bátoritotta uj udvarlóját. A huszárral ismét végig játszotta kaczérkodásának egész skáláját, melyet mi valamennyien oly jól ismertünk már. Az édes pillantások, a meleg kézszoritások, a bátoritó mosolyok, stb...

Megvallom, a dolog bántott. Annyira bántott, hogy szinte kedvem lett volna Németh bátyámat figyelmeztetni, hogy ügyeljen jobban a feleségére. És az asszony, mintha csak finom női érzékével megsejtette volna azt a féltékenységet, mely erőltetett nyugalmam alatt lappangott, kihivóan folytatta játékát.

A völgyben nyaraló családok összeállottak, hogy Anna napjára tánczmulatságot rendezzenek. A huszár kijelentette, hogy be kell vonulnia ezredéhez, de a mulatságot még megvárja, ha haditörvényszék elé állitják is.

Eddig ugy volt, hogy a második négyest minden mulatságon a szép asszonynyal tánczoltam. Már nem is kellett megkérnem, mindketten magától értetődő dolognak tekintettük. Ezuttal azonban jónak láttam előre szólni.

— Sajnálom, barátom, mondta Némethné, de ezt a kitüntetést a kapitánynak szántam.

— És az én jogaimat nem tiszteli?

— Jogait? Tudhatná, hogy jogokat épp ugy veszti, mint ahogy szerzi az ember. Különben a bálig még ráérünk gondolkozni...

Nem vettem komolyan a dolgot. Meg voltam győződve, hogy csak kaczérkodik velem, a négyest mégis csak velem fogja tánczolni. Föl is tettem magamban, hogy ezért meg fogom jutalmazni. Nem udvarlok többé Klárikának, hanem egészen neki szentelem magamat.

Meg volt a bál is. Némethné elragadó szép volt. Én a közjegyzőnével tánczoltam az első négyest, közvetlen a második előtt fölkerestem a szép asszonyt.

— Kié a négyes?

— A kapitányé, mondta nyugodtan.

— Tréfa ez?

— Kedves barátom, ön ma — hogy is mondjam? ön ma oly különös...

A vér a fejembe szökött... Tehát a kapitány? Barátaim már eleget bosszantottak a kapitánynyal, ha most még ez a felsülés is ér, akkor azt fogják mondani, hogy én sem nyomok többet a szép asszony latjában, mint jómaguk...

A vér a fejembe szökött, jóformán magam sem tudtam, mit mondok, mikor indulatosan suttogtam: Kérve kérem, — még nincs késő. Sok függ ettől a négyestől...

A szép asszony végigmért.

— Sok függ? Megengedem, hogy önnél, nálam semmi...

Egy királynői kézmozdulattal elbocsájtott. Még láttam, amint a kapitány karján a sorba lép. A kapitány azt mondta, hogy ez a négyes az ő hattyúdala... Nagyon ostoba volt. Minden szép férfi ostoba...

Már én akkor künn voltam. Mentem, magam sem tudtam, hogy hová. Klakkal a kezemben, siettem végig a kavicsos uton...

A Németh-nyaraló előtt megálltam: a ház előtti padon világos ruhás női alak ült. Nem is annyira ült, mint inkább feküdt, fejét tenyerébe rejtve.

Lám, a kis Klárika. Eszembe jutott, hogy a házban aznap valami perpatvar volt. Ugy volt, hogy Klárika is elmegy a bálba, de tánczolnia nem szabad, füzőt pedig nem kap. A tánczra való tilalmat nem igen bánta Klárika, mert ugy sem tudott tánczolni, de füző nélkül nem akart menni. Szokatlanul éles szóváltás keletkezett anya és leány között, aztán sirás-rivás, a vége pedig az lett, hogy Klárikát itthon hagyták.

E pillanatban őszinte részvétet éreztem a szegény gyermek iránt, a kit ugyanaz az asszony kinzott meg, a ki engem. Megszólitottam:

— Klárika, miért sir?

Hirtelen fölijedt, mintha álmából ébresztettem volna föl. Meglehet, hogy csakugyan aludt.

— Klárika, mit csinál itt ily későn?

— A zenét hallgattam; mondta halkan.

Leültem melléje, a pad karján összeértek kezeink.

— Szegény kis Klárika, nem vitték el a bálba?

— Ne nevezzen Klárikának, már nem vagyok gyermek.

— Igaza van, maga már nem gyermek, és a mama nem jól cselekszik, hogy annak tartja.

Jól esett egy kicsit izgatnom a szép asszony ellen.

— Óh, a mama! A mama mindent magának akar, nekem semmit...

Jól mondta, a mama mindent magának akar. A füzőt is, a huszárt is.

— Ne sirjon, Klára, majd máskép lesz ez még!

Klára igazán sirt, amire pedig sohasem tartottam volna képesnek. Csendesen zokogott és a siró nők lágy hangján mondta: Soha!

— Máskép lesz, Klárika!

Ugy éreztem, hogy görcsösen, szinte elkeseredetten szoritja a kezemet, mintha már tudná, hogy én leszek az a bizonyos, a kinek első füzőjét köszönheti. Hogy volt tovább, arra már csak homályosan emlékszem. Annyit tudok, hogy Klárika feje egyszerre ott pihent a vállamon, felbomlott haja végigfolyt mellemen, a leány pedig édesdeden sirt, a hold sütött, a szomszéd bokrokból pedig egy álmodozó madár halk csicsergése hallatszott. Nálamnál ügyetlenebb ember sem tehetett volna egyebet: persze, hogy én csókokkal iparkodtam a leányt elcsendesiteni.

Klárika egyszerre felemelte fejét.

— Feleségül vesz? kérdezte csodálatos nyugodt hangon.

Ha a sistergő istennyila csapott volna a lábaim elé, nem érezhettem volna nagyobb meglepetést... Nem tudom, hogy van-e ember, a ki hasonló helyzetben mást felelne, mint *igent*.

— Akkor jőjjön el holnap! A leány erre felkelt, kecsesen felém nyujtotta kezét és eltünt a nyaralóban..

Hazamenet eszembe jutott, mit fog majd a szép asszony mondani, ha megkérem tőle a leánya kezét? És mit fognak a többiek mondani? A szép asszony bizonyára azt fogja mondani: A képmutató nekem udvarolt, hogy leányom mellett lehessen! A többiek pedig azt fogják mondani: Béni megnézte az anyját és elvette a leányát!

Világos, hogy mai vereségem egy csapásra fényes diadallá változik át. Előre is örültem annak a jelenetnek, a mikor majd ott fogok állani a szép kaczér előtt és azt fogom mondani: Anyám, adja reánk áldását!

Másnap délben ott voltam Némethéknél. Klárikát a kertben láttam. Alkalmasint várt reám, mert fölvette leghosszabbik ruháját, mely azonban nem takarta el egészen fekete harisnyáit.

A szép asszony kissé sápadt volt az éjjelezéstől, bágyadt mosolylyal fogadott. Milyen csinos volt!

— Nagysád, egy kéréssel jöttem.

— Mi az, kedves barátom?

(Persze, a huszár már elment...)

— Szeretem Klára kisasszonyt és kérem a kezét...

Ha a sistergő istennyila — de igaz, ezt a hasonlatot már használtam egyszer. Való igaz, hogy a szép asszony nagyon meg volt lepetve. Annyira, hogy hosszu, görcsös kaczagásra fakadt.

— Elment az esze, kedves barátom? Az az iskolás leány?

— Bocsánat, Klára kisasszony már tizennyolczadfél éves. Tőle magától tudom.

— De gyermek még, tiszta gyermek... Ha elmondom neki, sirva fakad...

Az ajtó megnyilt, Klára lépett a szobába. Fölemelt fővel, mosolyogva.

— Nem is akarom a gyermek előtt emliteni...

— Anyám, mi már megegyeztünk, mondta Klára, mellém huzódva.

— De Klára, tudod te, hogy miről van szó? Szereted te Béni urat?

Nem mondta, hogy szeret, hanem azt mondta: Felesége akarok lenni!

A szép asszony izgatottan harapdálta ajkait.

— Jól van, majd meglássuk, mit mond apa...

Apa, mikor meghallotta a hirt, kaczagva ölelt meg s azt állitotta, hogy erre rögtön meg kell innunk az áldomást.

— Ilyen vőt kivántam magamnak mindig!

(Alkalmasint a nyolczszáz holdamra gondolt).

Mit mondjak még? Tudod, hogy Klára feleségem lett...

*

Béni barátom elhallgatott, én pedig elgondolkoztam a hallottak fölött.

Ugy találtam, hogy igaza volt, a mikor azt mondta: a dolgoknak meg van a maguk kezdete, vége, pointje és morálja. Béni történetének kezdete az ismerkedés, vége a házasság, pointje pedig az a jelenet, a mikor a szép kaczér asszonynak anyai áldását kéri... Helyes, de hol marad a morál? Igen a morál!

Kivülről e pillanatban üvegcsörömpölés hallatszott, azután egy éles, vezényszóhoz hasonló női hang:... Ha nem tetszik, elmehetsz pokolba! Szedd össze a holmidat, aztán: egy-kettő!

Ugy látszik, valami cselédhez szólottak. Aztán egy erélyes kéz kinyitotta az ajtót. Egy haragos szemü szép asszony lépett a szobába, délczeg termetén, meglátszott, hogy kitünő szabásu füző szoritja.

Béni hirtelen felugrott helyéről és behizelgő mosolylyal mondta:

— Kedves jó Klárikám, engedd meg, hogy bemutassam neked régi barátomat...

Klára kezet nyujtott, aztán körülnézett a szobában s kelletlenül emelte fel felső ajkát.

— Bocsáss meg, mondta Béni, hogy telefüstöltük a szobáidat, de barátom szenvedélyes dohányos... Az ő kedvéért...

(A nyomorult! Ugy dugta fogaim közé a szivart erőszakkal...)

Béni aztán egy kérdő pillantást vetett nejére és olyanfélét mormogott, hogy maradjak ott ebédre, ha ugyan még másutt le nem foglaltak.

— Kérdés, hogy barátod megelégszik-e szerény asztalunkkal, vetette oda az asszony.

Tisztán láttam, hogy Béni megkönnyebbülten lélegzett fel, a mikor köszönettel visszautasitottam a meghivást.

Az utczán még mindig a *morálon* törtem a fejemet. Most már megtaláltam azt is. Béni történetének a morálja: inkább udvarolt volna tovább a szép kaczér asszonynak és *ne* vette volna el a haragos szemü Klárikát!

Az első vendégszereplés.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Irta: **NÁDAI FERENCZ.**

T. Szerkesztő Ur! Azok, a kiknek a toll-forgatás nem mesterségük, hogy ha egy-egy szerkesztői felszólitásra leülnek az iróasztalhoz, rendszerint azzal szokták kezdeni, hogy erősen törik a fejöket a következő nagy kérdésen: »Ugyan miféle *czimet* adjak annak, amit irni fogok?« S ebben a hangulatban aztán megszületnek ezek a nem épen ismeretlen czimek: »A kopott atillám.« — »A rongyos ballet-czipő.« — »A vándorbot.« Ha pedig e czimek közül egyik se válik be, nem marad más hátra, mint ez a szintén nem ismeretlen *bekezdés:* »Tisztelt Szerkesztő Ur! Becses felszólitására gondolkodóba estem: — Istenem, Teremtőm, mit irjak, mikor nincsen semmi irni valóm?!...«

Ettől a szokástól el kell térnem. Nem irok se igy, se ugy, mert irni nem szoktam, nem tudok.

Pedig, megvallom, az ön szives felhivására az jutott eszembe:

— Nem volna-e érdemes följegyezni, s talán chronologiai rendben, azokat az apró élményeket, a melyek harmincz éves szinészi pályámnak legmulatságosabb emlékeit teszik?

Mert, mint képzelheti, voltak ilyen élményeim S például, mindjárt a legelsőre nagyon szivesen emlékszem vissza.

1864-ben történt. Közeledett a szünidő, az első szünidő, mely engem már a nemzeti szinháznál talált. Julius vége felé járt az idő.

A vakáczióra roppant nagy volt a készülődés. Csapatos vidéki vendégszereplés volt tervben, s a szinház udvarán mindenütt konferencziáztak. A tekintélyesek egyre tárgyalták a dolgot Szigligetivel; mindig a vendégszereplés volt szóban, csak arról nem hallottam semmit, hogy engem is elvisznek-e, vagy itthon hagynak? Kezdő szinésznek persze csak hallgatnia volt szabad,

Koronkint meg-megszólitottam egyik vagy másik kollegámat: »Hát elmentek?« — »El.« — »Hová?« — »Pécsre. Óriási jövedelem lesz.« — »Csakugyan?« Rettentőn szerettem volna hallani hogy: »te is jössz«, de hiába példálóztam, nem kaptam a hőn óhajtott választ.

Végre, az utolsó héten, mikor már külön próbákat tartottak a darabokból, melylyekkel a vidékre készültek, egy szép reggel igy szól hozzám Szigligeti:

— Kedves Nádai, maga is eljön. Közel voltam az ájuláshoz. Határtalan örömben usztam, s nagy buzgalommal kezdtem kérdezősködni, hogy mit pakoljak be, milyen szerepeket fogok játszani?

Milyen szerepeket? Hát az irnokot a »*Lelencz*«-ből meg Farni grófot. *(A király házasodik.)*

Farni gróf a darab elején és a végén mond egy pár szót. Boldog voltam.

A vendégszereplő társaság ezekből állott: Szigligeti Anna és Jolán voltak a drámai és vigjátéki hősnők, Benedek József volt a bonvivant, Paulay a szerelmes, Paulayné az anyaszinésznő, Eötvös Borcsa a népszinmüénekesnő, Németh György a népszinmü-énekes, stb.

Vagy három nappal az indulás előtt észrevettem a szinház udvarán, hogy az üres mellények egyszerre csak megaranyozódtak. Minden előkelő mellényen vastag óraláncz fityegett, sőt odáig ment a fényűzés, hogy a tehetősebbek a nyakukba is akasztottak egy-egy aranyozott lánczot. Vastagabb nyaklánczokat még a komondoron se látni, mint azok voltak, melyek akkor oly nagyon szurták a szememet. Azonkivül, aki csak tehette, gyönyörüen fénylő lakcsizmában parádézott.

Az elegancziában persze én sem akartam hátra maradni, s megindultam órát és lánczot szerezni. Ezüst órát kerestem, amely aranyat mutasson, de drága ne legyen és részletfizetésre is meg lehessen venni. Találtam is egyet, mely teljesen megfelelt szivem vágyakozásának. Szörnyen drága volt ugyan, havonkint öt forintot kellett érte fizetni, négy hónapig, de nagy volt, alig fért a mellényzsebembe, s mindenekelőtt aranyos volt. Aztán vásároltam egy bronz-lánczot kilenczven krajczárért, otthon fogkefével kipuczoltam, s megvolt az előkelőség. Nyitott atillával jártam, hogy a lánczot mindenki lássa; s az aranynyá kinevezett bronz fekete mellényemen igen jó hatást tett. Roppant meleg volt, de a napon sétálgattam, hogy a lakcsizmám annál jobban tündököljön:

— Vakulj magyar!

Hogy mi lesz a fizetésem? — azt csak Pécsett tudtam meg. Három forint egy estére. A mi bizonyára nagyon szép fizetés, tekintve, hogy kategóriák szerint fizettek bennünket s én természetesen a legeslegutolsó kategóriába tartoztam. Az első szombaton mindjárt huszonegy forintot kaptam, és — boldog voltam.

Pécsett egy öreg asszonyságnál béreltem szállást. A szobám nem volt éppen lakkcsizmához méltó, gavallérszoba, piczi volt és nedves, mint egy gőzfürdő, de végre megvoltam benne. Az ember könnyen belenyugszik az ilyen csekélységekbe, különösen, ha megvan az a vigasztaló tudata, hogy az egész város csak őt és lakk-csizmáját nézi.

A csizma ugyan égette a lábamat, de beleszoktam.

Azok között, a kik Pécsett nem csináltak egyebet, mint hogy engem, illetőleg a lakkcsizmámat nézték, volt a Paulayék szobalánya is. Ez a mezitlábos szépség nem igen tünt fel nekem, ámbár ahányszor csak elhaladt mellettem, mindig sóhajtozott és könyezett. De e sóhajt és ezeket a könyeket a lakkcsizmámat megillető méltó hódolatnak tekintettem.

A hónap nagy örömek közt telt el. A leány egyre sóhajtozott és könyezett s én egyre érzéketlen kevélységgel tekintgettem erre a hódolatra, mely fényes megjelenésemet látnivalóan megillette.

Fölvirradt végre a bucsú napja. Elutazás előtt, a nádorszálloda elé, a hol két omnibusz várt bennünket, kirukkolt az egész intelligenczia, hogy ünnepiesen vegyen bucsút tőlünk. A szukczeszszus nagy volt; Jókainé, Prielle Kornélia, Szerdahelyi vendégszerepeltek; térdig jártunk a babérban. A bucsúzás is igen szivélyes volt, megható és lélekemelő.

A legünnepélyesebb pillanatban, mikor minden szem ránk volt függesztve, egyszerre csak a nyakamba ugrik valaki. A szobalány volt, a ki sirva borult rám s szivtépő hangon kezdett könyörögni:

— Ne hagyjon it', ifiur! Vigyen el magával Pestre! Vigyen el a polgármesterhez!

Nagyon elpudeáltam magamat. Azt hiszem, az óralánczom is vörös rézzé változott szégyenletében.

A bucsúzó urak elkezdtek ingerkedni velem:

— Ej, ej, Nádai, ez furcsa dolog, nagyon furcsa dolog!

Nagy kaczagás volt, mindenki csak rajtam nevetett s a szobalány egyre érzékenyebben könyörgött:

— Vigyen el, ifiur! Ne hagyjon itt, ifiur.

Csak nagy nehezen vettem észre, hogy vén szinészek tréfája volt az egész. Amint azonban a háttérben megpillantottam Szilágyi Sándort, megértettem a szituácziót.

A lány menten be is vallotta, hogy felbiztatták. Az a ténsur, ott hátul, meg még egynehányan. Azt mondták neki, hogy csak kérjen meg szépen, mikor elindulunk, én bizonyosan elviszem Pestre s beprotegálom szobalánynak a polgármesterhez.

Egy hétig nevettek rajtam.

Ez volt szomorú vége pécsi vig napjaimnak Mire haza értem, a lakkcsizmám oda volt, szét volt repedezve.

Ez a kalandom jutott eszembe, tisztelt szerkesztő ur, mikor szives felszólitását kaptam.

De hát érdemes ezt feltálalni a nagy közönségnek? Kit érdekelnének ezek az apró emlékek?

Meggondoltam a dolgot.

— Eh, sokkal okosabb nem irni semmit.

Úgy is cselekszem.

Maurice Olivier.

Irta: PAUL BOURGET.

(Folytatás.)

— Nem fog megcsalni a csinos fürjecske, gondolá magában a herczeg, de a másik vadász nagyon szeretne rászedni. S a délvidéki ember élénk képzelődését egy perczre Bonnivet diplomata arcza töltötte el, melynek a legkisebb ráncza is fortélyról beszélt, s azt árulta el, hogy őt szemmel tartja. S igy gondolkozott: Mióta az angol elutazott, ez az ur csupa czukor és méz. De ha a legyet nem lehet megfogni ezekkel, don Antonio Vitalet sem lehet megfogni czukorral és mézzel. S hunyoritott, mint gunyoros pillanataiban szokta, s ilyenkor arczkifejezése kiismerhetetlen volt. Bizalmatlanság és gúny, szigoruság és képmutatás volt belőle olvasható, ami Bonnivet-t ily szókra szokta fakasztani: Jól látom, hogy Vitalenek gonosz a szeme, de nem tudom, hogy melyik. — Bah! gondolá a fiatalember, hosszut szíva szivarából, hogy lehetek oly naiv, hogy gyötröm magamat. Legyünk nyugodtak, s várjuk a történendőket, mint ahogy Heurtebise apó örökösen tanácsolja... Mily isteni éj! — Igazi olasz vonás nyilvánult a herczeg jellemében, hogy minden utógondolat nélkül átengedte magát a pillanat gyönyörének, a mikor pedig egészen más czél vette igénybe érdeklődését.

— Ha Luciet nőül veszem, folytatá magában, az esztendő felét lent töltöm... S ezzel Nápolyra és Otrantora gondolt, ahol első ifjuságának évei lefolytak.... s akkor ott minden gond nélkül fogunk élni.... Ah! miért is nem kezdhetem már ma meg... De mivel neked, herczegem, csak huszonkét ezer háromszáz s néhány frankod maradt, egy czentime-mal sem több.... Az események előtt ez elég volt. Igaza lett volna nagybátyámnak, aki azt mondta, hogy Cavour egész genieje nem ért egy fakovát, mert a nápolyi kódexet nem alkalmazta egész Olaszországra? Kedves nagybácsi! Micsoda gondolat volt tőle Biancát, tánczosnőjét ellátni, s ez által engem örökös ellenségévé tenni? De nem baj, Lucie elég csinos, herczegnő lesz, s a marquisnak kárba vesz minden fáradsága.

Egy közeli templom órája ütni kezdett azzal az éles csengéssel, mely oly bájosan rezeg a flórenczi atmosphaerában.

— Még tiz perczig csavaroghatunk, mondá a herczeg, s azután vacsorálni megyünk. Ma este farkas-étvágyam van. Ugyan miért hivatott meg Bonnivet ezzel a tolakodó francziával, a kitől naponta egy marék aranyat nyer protegálás ürügye alatt? Azt hiszi, hogy ugy elvakit szeretetreméltóságával, hogy nem látok a kártyáiba? Roppant ostobának képzel.... *Meno male*.... Az a legnagyobb ravaszság, ha valaki hülyének tudja mutatni magát. S Vitale eldobván szivarát, ajkai körül mosolylyal haladt föl az étterem lépcsőjén. Aki e finom

mosolyt látta, akaratlanul is a XVIII. század kecses nagyuraira gondolt, kiknek egyedüli foglalkozásuk volt mulatni. S egy másik dalt kezdett dudolni: »Elmegyek ma este Posilippoba...«

— Pontos, mint egy katona, mondá Bonnivet, kezet nyujtva neki a váróterem küszöbén, melyből a tulajdonképeni ebédlő nyilt.

— Marquis, a pontosság a herczegek udvariassága, mondá Servin, kezet szoritva a jövevénynyel.

Már csak azon a modoron is, melylyel e két szavát: *marquis, herczeg* kiejtette, látnivaló volt az a fölött érzett mély öröm, hogy nagyurakkal érintkezhetik. Ez a vacsora, a rubicon-játszma Bonnivet-vel, egy demimonde multu vicomtené — ötven éves! — kit ma este diszkrécióból nem akart meghivni, ez leendett flórenczi tartózkodásának legfőbb eseménye, mely különben elég drágába került neki. Egy nagyvilági hölgygyel, Pauline Marlyval ment oda, kit több nagyurral való viszonya miatt Casal »góthai hölgy«-nek nevezett el. Servin hiuságból hozta magával Párisból, később tekintélyes ajándékokkal ellátva visszaküldötte, mint a nagyurak szokták, hogy igy bejusson körükbe. Volt bátorsága azok előtt, kik őket együtt látták, nagyuri nőnek adni ki. Képzelhető, hogy ezzel egy Bonnivet mennyire volt tévutra vezethető!

— De kedves grófom, mondá egy idősebb férfihez, ki azt tanácsolta neki, hogy álljon meg Sienában s nézze meg Pinturicchio remekét a székesegyházban, — még arra sem volt időm, hogy itt a Mediciek kápolnáját meglátogassam. Meghivás ide, meghivás oda.... önök oly szeretetreméltók, hogy az embernek egy szabad percze sincs egész nap... Azután nem mulaszthatom el a pisii lóversenyeket; mindenekfölött azonban Párizsban kell lennem Nade herczegnő premiérején. — Ezeket mind csak az ujságokból ismerte! — Nem látta itt ezelőtt két évvel Yolandeot?... Bocsánat, itt jön Annerkovné Denisovnéval... Megbocsát gróf... s Ardenza grófné...

Ez utóbbi barátjának, Vanininak kiséretében jött, ki sohasem távozik mellőle. Ő végezte megbizásait, kezelte a háztartása kiadásait, ügyelt föl gyermekei nevelésére, s ez a négy év óta föltétlen hűséggel folytatott viszony lassankint visszaszerezte Ardenza grófnénak a rangját a társaságban, melyet egykor eljátszott a kalandok egész sorozatával.

— Férjem kimenteni kéri magát, mondá Servinnek, de nem jöhetett el migraineje miatt. — Cencio, mondá azután cicisbeojához fordulva, megrendelte a kocsit félkettőre?

— Mindnyájan együtt vagyunk, mondá Bonnivet pártfogoltjának, kinálja meg karjával a grófnét.

A kis terem kicsiben föltüntette a flórenczi társaság egész kozmopolita voltát. Tizen voltak: két orosz nő, Annerkovné és Denisovné, egy angol hölgy, a negyven éves mistress Brown bazsarózsa pirosságu arczszinével, ki termetre meghaladta valamennyit; egy olasz nő, Ardenza grófné; egy hollandi férfi, ki Denisovné iránt érdeklődött; Vincensio Vanini, ki Ardenza grófnénak volt lovagja; a lengyel gróf, Sienának és a primitiv mestereknek csodálója, ki mistress Brown kezére számitott; Bonnivet, egy connetablenak, I. Ferencz barátjának ivadéka; Vitale, egy nagy olasz név örököse, — és maga a vendéglátó, hogy ez arisztokrata körben a modern demokráczia befolyását képviselje. Mert Servin nagyapó, ki ezelőtt hatvan évvel a földet művelte Beauceban, nagyot nézett volna, ha látja, hogy unokája mily különböző eredetü vendégeknek rendez lakomát. Az ajtók szétnyiltak s föltünt a virágokkal diszitett asztal csillogó kristályaival és ezüstjével.

— Tiz ember az asztalnál ez a legjobb szám; mondá Servin de Figon szomszédjához. Mindenki félrevonulva beszélgethet és az általános társalgásban is résztvehet.... A marquisnak ez a nézete.... Ah grófnő, mily boldog vagyok, hogy a marquis barátom lett....

A herczeg, ki szokva volt az asszonyi pillantások megértéséhez, a kezdődő vacsora zajában, a kissé erőltetett vigság közepette azonnal észrevette, hogy nagyon tetszik Annerkovnénak. Nagyon ritkán találkozott vele, de természetes ösztönénél fogva csöppet sem csodálkozott azon, hogy e pár találkozás elég volt a fiatal orosz nő szivének meghódolására.

— Mindig Flórenczben lakik herczegem? kérdezé tőle Annerkovné. S abban a hangban, a melylyel e szót *herczegem* kiejtette, benne volt a gyöngéd hizelgésnek az a meghatározhatatlan árnyalata, mely által a tetszeni vágyó hölgyek különösen ki tudják fejezni óhajukat. Egyéb kérdések és feleletek egyre-másra keresztezték egymást körülöttük. — Volt-e tegnap a *Cavalleria Rusticana*-ban? — Beavatták-e abba az áprilisi tréfába, melynek Guardi kapitány lesz az áldozata? (Ezredesének egy táviratával rögtön visszaszólitják Sziczilíából).... Szép játszmák voltak-e tegnap este a körben?

— Istenem, mondá a fiatal Vitale, nem mondhatom asszonyom, hogy lakom e Flórenczben vagy nem, mint ahogy más városról sem állithatom ezt.... Ha itt megunom magamat, amoda megyek, ha ott unatkozom, visszatérek ide.

— Hát most unatkozik-e vagy jól találja-e magát Flórenczben?

Az igy megkezdett társalgás az első fogás után oly magas fokra hágott, hogy a fiatal orosz nő kifejté a herczeg előtt elméletét a szerelemről.

— Én nem fogadom el — mondá Annerkovné — a világ farizeus moráljának alkudozásait. A szerelem vagy teljes, vagy akkor nem szerelem.... A szenvedélynek csak egy könyvét olvastam eddig, *Mouret abbé*-t Zolától.... Ismeri?

Mikor Vitale ezt a kérdést hallotta, belemélyedve szomszédnőjének szép szemeibe, észrevette, hogy Denisovné mosolyog, s jellel figyelmezteti Bonnivet rájuk. A marquis szintén mosolylyal felelt s felhuzta szemöldökeit, mintha mondaná:

— Ne bántsa, ez a végzete.

— Igy vagyunk? villant meg egyszerre Vitale agyában. S letette borral telt poharát, melyet éppen ki akart üriteni. Nem fogunk beleesni ebbe az esetlen csapdába, marquis ur. Nem fogja holnap képmutató arczczal elmondhatni Mme de Nançaynak, hogy mily sikert arattam az orosz hölgynél.

Azután fönhangon mondá:

— Sohasem olvasok regényeket, asszonyom. Nekünk, szerencsétlen olaszoknak, husz év óta imádott hazánkat kellett ujjáteremtenünk.... Hisz, tudja, hogy a cselekvés és az irodalom nem járhat együtt. Olvasta d' Azeglio marquisnő leveleit?

S elkezdte megismertetni Annerkovnét azzal a nagyszerü szereppel, melyet a piemonti asszonyok játszottak a *risorgimento*-ban, adomákat vegyitve társalgásába Cavourról, Viktor Emánuelről, Garibaldiról, ugy hogy mikor az asztaltól felkeltek, mindaketten ott hagyták el, ahol kezdték.

— Megnyerte a csatát? kérdezé Denisovné, barátnéjához közeledve.

— Nem is kezdtük meg, mondá amaz gonosz mosolylyal. Csinos fiu, de ezek az olaszok már nem is tudják, hogy mi egy asszony. Politikáról, Camillo grófról, a királyról, a német szövetségről beszélnek.... Unalmas, akár egy hirlap.

Vitale és politika.... hihetetlenség!.... Akkor valaki kicserélte.

A herczeg önmagával megelégedetten ment haza két óra felé a Borgo Ognissantin levő kis butorozott lakásába, melyre sokáig vadászott, mig megkaphatta. Ott ismerkedett meg egy amerikai festővel, aki több esztendeig lakott ott s Fra Angelicokat másolt. A negyedik emeleten lakott, két szobája volt az Arnóra, s erkélyéről a legcsodálatosabb kilátás nyilt a templomok tornyaira, a palotákra s a sötétzöld ciprus-lombok közül előkandikáló nyári lakásokra. Egy durva vonásu némber takaritott rá, ki a c-t flórencziesen hehezetes h-nak ejtette ki. Ezt a lakást egy öreg hölgy adta neki bérbe, egy 1866-ban elesett tiszt özvegye. Valamikor gazdag volt, s szétfoszlott vagyonának maradványaival még kaczéran bebutorozhatta a kis szalónt és hálószobát, melynek napi ára négy frank volt kiszolgálással együtt. Vitall ezt a pénzt, többi pénzével együtt. a legendaszerü szekrényben az éjjeli asztalra szokta tenni, utikészletének egy-egy darabjával együtt. Ugy élt ott, mint madár az ágon. Pár óra alatt befejezhette előkészületeit s nekimehetett a nagy világnak. Ez este, mikor feküdni készült, végignézett e csendes fészek egyes részein s mosolygott Bonnivet-n.

— Vajjon jobban fogok-e aludni, mondá magában, ha majd a Verekjev-palota ura leszek? Mert az fogok lenni marquis ur minden ravaszsága daczára.

Az ezen estély által keltett megelégedése még jobban növekedett, mikor pár nap mulva Luciet meglátogatta. Reggelenként nagyon hideg volt, s a herczeg egyszerü kis kabátban ment a villába.

— Igaz, hisz önnek nincs már köpenye, mondá Lucie, ott hagyta a szép Annerkov kezei közt.

— Ó madame, ha József voltam is, esküszöm, hogy öntudatlanul történt.

— Pedig elég szép, mondá Mme de Nançay.

— Igen, nagyon csinos, de bármennyire olasz vagyok is, nevetségesen hű vagyok, s mivel már szeretek egy asszonyt, semmi másik sem létezik rám nézve.

Lucie arczát pirosság futotta el, az az imádandó pirossága a szőkéknek, mely a szemek kékjét még mélyebbé teszi. Ez a pir elbájolta a herczeget, annyival is inkább, mert a marquis szeretetreméltósága napról-napra csökkent. A herczeg ugy le tudta róla olvasni a maga sikereit, akár csak egy hőmérőről. »Szemtelen egy fürj ez«, dúdolá magában, azután hozzátevé: »de tudjuk, hogy kell rá vadászni.« Mme de Nançayval hetenként háromszor-négyszer tartott vivóleczkéket, mindig Bonnivet jelenlétében. A marquis, mint jó vivó, minden alkalommal sarokba szoritotta a herczeget a vivásnál, a herczeg azonban diplomatikus kecscsel elismerte felsőbbségét. De ha nem volt oly ügyes, hajlékonyabb, erősebb volt, s ezt mutatni tudta. A vivó-öltözék, melyben kimutathatta minden élénkségét, feltüntette ifjuságának teljét, melylyel Bonnivet nem rendelkezett, bármily konzervált volt is egyébként. A két embernek már csak arczszine is elárulta a köztük levő korkülönbséget, nem számitva a herczeg mozdulatait, s Lucie nem tagadhatta meg magától ezt az összehasonlitást.

— Ugyan kedves herczeg, mondá neki egyik vivási szünet alatt, énekelje el a lovag nejéhez szóló románczot.

A herczeg leült a földre, anélkül, hogy támaszkodott volna kezeivel, mint ahogy föl is szokott kelni, — ezzel a játékkal kissé bosszantotta vetélytársát, ki már öregecske volt erre a mutatványra — lábait keresztben maga alá szedte, a vivótőrt gitárnak használta, s pompásan utánozta a húr pengésének hangját. Azután rákezdett ama bohó nápolyi dalok egyikére, melyeket Lucie annyira szeretett. Tiszta, kellemes hangja, ábrándozó mimikája volt, mint a fiatal kamasznak, mely azonban sohasem fajult arczfintorgatásig.

— Ez napomnak legjobb percze! kiáltott föl Lucie. Még egyszer kedves herczeg....

A herczeg csakugyan nagyon kedves volt, sőt mi több, bájoló. Jellemének könnyedségénél fogva vidám tudott lenni, mint az iskolás fiu, aki hideg ambicióval számitja a holnapot, s ez még édesebbekké tette neki a flórenczi tavasz benyomásait. Minden közremüködött boldogságára, Lucie mosolya, a gazdagságra való kilátás, a napnak apró örömei, a physikai élet vidámsága, — sőt még a kártya is. Játszani kezdett ujra, bár a kártya révén uszott el vagyonának nagy része; de mi az, ha most öt frankjával játszsza pointjét az écartéban?

Mikor egy este Lucie a szokottnál is jobban kaczérkodott vele, — együtt kocsiztak ki a karthausiak kolostorához, — Vitall fölnézett a clubba. Éppen akkor lépett be, mikor egy Flórenczen átutazó jövevény, egy török diplomata ajánlott egy játszma ruticont a marquisnak, aki azzal mentette ki magát, hogy látogatásra kell mennie. Miért nem birta a herczeg leküzdeni azt a vágyát, hogy vetélytársát megalázza? Azt mondták az emberek — s pedig teljes joggal — hogy Bonnivet, aki csak oly szegény volt, mint Vitall, ha nem még szegényebb, csak akkor ült le a zöld asztalhoz, ha bizonyos volt abban, hogy nyer.

— Akar engem partnerjének? kérdezte a herczeg az idegentől.

— Igen.

— Mennyiben játszszuk pointjét?

— Akarja egy Lajos-aranyban? kérdezte a török. Nem hagyta nyugodni a nagyhirü Khalil bey emléke, s szemei előtt ezzel a példányképpel fordult meg Olaszország, Francziaország, Anglia és Spanyolország minden clubjában. Egy Lajos-arany, ez volt Khalil bey száma, ezt választotta a magáénak is.

— Tehát egy Lajos-aranyban.

A herczeg, ellenfelének ajánlatát, ami igazán roppant nagy volt egy tönkrejutott emberre, bizonyos kaczérsággal fogadta el, ami nem kerülte ki a marquis figyelmét.

— Hát már annyira biztos lenne a házasságban, hogy nem is számit a pénz? kérdezte magában.

Távoznia kellett a nélkül, hogy megvárhatta volna a játszma végét, de az a kifejezés, melyet vonásai elárultak, egyike volt azoknak a kis diadaloknak, melyek Vitallnál oly kellemes izgatottságot okoztak.

A török diplomata keverni kezdett, ügyesen forgatta finom fehér ujjait, s az asztalon álló gyertyák különös fényt vetettek szikár arczára, melynek zöldes viszfényt kölcsönzött a borotvált szakáll kékes helye, akárcsak valami régi arczképen.

— Borzasztó kártyát ad nekem ez az arab, mondá a herczeg magában, sem egy *carreau,* sem egy *as,* s a talon még rosszabb.... Kilenczven pointnal uszom az első osztásra.... Bolondot tettem.

— Hét kártya.... tizenhetes.... tizennégy as-ban, mondá a másik.

— Több mint kétszáz louis egy csapásra, gondolá magában Vitall. Játszunk óvatosan, mert különben elmerülök.

S óvatosan játszott, mert föltünt lelkében az a kis szekrényke otthon, benne néhány bankjegygyel. Az osztás sora rajta volt.

Mikor a negyedik játszmánál összeszámitották, Vitall többel tartozott ötszáz louisnál. Még két játszmát játszottak végig hasonló eredménynyel, s a herczeg éjfél után egy órakor tizenöt ezer frank veszteséggel kelt föl az asztaltól.

— Nincs más mentség, mondá másnap, mikor adósságának kiegyenlitése után a clubból távozott, nincs más mentség. Vagy nagybátyámnak irni, vele kibékülni, s megházasittatnom magamat az ő szeszélye szerint.... Vagy pedig Mme de Nançay.... Ha még egy ideig igy tart, elmerülök az adósságokba, Bonnivet nemtelen örémére. Tettre föl Jago!

S megállitott egy épen arra haladó bérkocsit.

(Vége következik.)

A mélységből.

Ne mondjátok, hogy a szív nem remél,
Ha szent bizalma széttiporva van,
S az elbukás után a küzdelem
És a törekvés már haszontalan.
Hogy a mélységben csak mélyebbre jut
A küzdő ember vergődésivel, —
S ha a léleknek szárnya megtörött,
Magasba szállni többé nincs mivel.
Bármily kopár, kihalt is a vidék,
A viruló tavasz lombot fakaszt,
Hímes virágot hoz a bús avar
És zöld pázsitot a fagyos haraszt.
A porba sujtott lélek míg piheg,
Megtörve bár, — de örökké remél,
S hogyha szilaj csapások vésze ér,
A szétdúlt álmok romjának helyén
Uj érzelmeknek szűz virága kél
— S ez a remény! —

Hock János.

Zarskoe-Szelo.

— Képek az orosz társadalomból. —

Irta: Gróf VAY PÉTER.

Ma határozottan Oroszország van divatban.

Mert hát a nemzetek éppen ugy alá vannak vetve ennek a könyörtelen járomnak, mint akár a ruhadarabok, melyeket felveszünk vagy ledobunk tetszésünk szerint, meg a mindennapi élet többi legapróbb semmis részletei, hogy például miképpen tartsuk a villát kezünkben.

Egy időben Görögországé volt ez a dicsőség, akkor mikor Lord Byron is magára öltötte a festői *fustanellát* és ugy harczolt a görög szabadságért.

Aztán Olaszországot érte e kitüntetés — és ekkor már mindenki »Garibaldit« hordott — Solferino-kék és Magenta-veres selyemből.

Ma Párizs boulevardjain nem lehet két lépést tenni, hogy valami uton-módon ne találkozzunk az orosz-franczia barátság nyilvánulásaival: ami bizonyos foku komikumot nem nélkülöz a deszpotikus muszkákért lelkesülő, egyenlőséget kiabáló köztársasági francziák részéről.

Szerencsére a mai generáczió egy része tovább ment az »à la russe« csiszolt cabochon drágaköveknél és nagy fekete ügető lovaknál és elkezdett foglalkozni az orosz nemzet irodalmával — művészetével.

Az *„ame slave“* a modern pszichologoknak kitünő térül szolgált, hogy az emberi lélek eddig ki nem aknázott, homályos árnyalatait tanulmányozhassák — és a legmerészebb naturalistákat, *Tolla Doriant* és Tschernitscheffet is megértették.

A jókedvű francziák kényelmesen berendezett lakásaikban egészen beleélik magokat Nicolai Gogol néha talán keresetten is naiv ukrainai idilljeibe; és megindulással olvassák a kandalló langyos melegénél Dostojewsky idegrázó jeleneteit Szibéria örökös teléről.

Volt rájok nézve sok az ismeretlen bájából ezekben a végtelen steppe-k nostalgikus történeteiben — tele szivvel — tele érzéssel; és még a forditásokban is tudatosan hagyták meg az *„izba“*, *„baba“* vagy *„muzsik“* szavakat egy kis helyi couleur kedvéért.

Végre a hyppodromban előadtak egy patriotikus látványosságot, ezt elkeresztelték Skobeleffnek és egész sorozatot mutattak be a szent Oroszországból »Békében és háboruban.«

Voltak valóságos ütközetek, lóháton állva harczoló kozákokkal, száguldó troikák, nádfedeles *„izbák,“* aztán olyan pompás jelmezes *„babák“* és *„muzsikok,“* minőt Oroszországban soha sem láttam. A szőke Néwa tetején pedig valóságos didergő tömeg korcsolyázott — majd megfulladva nehéz bundáikban ebben a kánikulai hőségben. De legalább nem félhettek, hogy leszakadnak — a deszkák elég erősen voltak összetákolva.

A csillogó képek egymást váltogatták a Slavianski nemzeti dalárda mélabus kisérete mellett; — utoljára rázenditettek a hymnusz majeszthetikus akkordjaira és a lelkesült publikum kalapot emelve — zsebkendőket lobogtatva rivalta: »Vive la Russie!«

A hó pedig csak esett tovább feltartóztathatlanul, villanyos holdsugarak zöldes fényénél, a zsinórpadlásról alá, — nehéz fehér takaróval lepve el a káprázatos képet, hogy aztán előadás után vissza söpörjék a hatalmas papirkosarakba és holnap ujra kezdhessék a komédiát.

A jókedvü társaság »La vie pour le Czar« induló refrainjével ajkain elégülten tér haza a szép nyári éjen a tarka boulevardokon át; azzal a meggyőződéssel, hogy most már ösmeri Muszkaországot. — Az ut mindenesetre kevésbbé volt fáradságos — emellett olcsóbb is — és meg volt az az előnye, hogy csakis fényoldalát látták a tündöklő képnek: az árnyék, az — otthon maradt.

De volt — amit a párizsiak nagyon jól ösmertek Oroszországból — talán még jobban mint magok az oroszok — az a pétervári társaság — amely magát a Champs Eliséen éppen olyan otthonosan érzi, mint a *Newsky-prospecten.*

És ezek a káplárok és kovácsokból lett herczegek — kikkel az uj palotákat parancsszóra népesitették be, amint egy varázsütésre felépült Pétervár: franczia modort és szokásokat utánoztak — ha nem is értették meg a XVIII-ik század *szellemi* tultengését — de elsajátitották a formát, melyben az nyilvánult — az erkölcsök teljes hanyatlását és felbomlását. Egy szóval az *állati* élet annál elementárisabban nyilvánult bennük, mert ehez a szükséges physikai erővel rendelkeztek. Ez volt az orosz »társaság« kiindulási pontjának pszichologiai momentuma — amelynél a franczia összedől a saját maga alá ásott örvényben.

A nagy forradalom hozzájok nem jutott el — azaz nálok is volt forradalom, hanem az előbbivel teljes antagonizmusban, itt felülről jőve az udvart rendezte, arisztokracziát teremtett, előjogokat osztogatott — tehát felépitette Északon — mit a másik Délen romba döntött.

Az uj herczegek fiai, atyáik nyomaiba léptek — és miután orosz kultura nem volt, a francziát fogadták el.

Ez a teljesen uj race — a szláv népek velök született aszszimiláló képességénél fogva — bámulatos gyorsan sajátitotta el Párizs subtilis artisztikus érzékét — és mi több: kifejezésre tudta hozni primitiv, sokszor majdnem durva őserejöket — ami csak fokozta az érdekességet.

De nemcsak a születési és pénz-arisztokráczia, hanem maga a fiatal orosz irodalom és művészet is itt találta meg a talajt, melyen tovább fejlődhetett.

A *faubourg St.-Germain*-ben lévő Gortchakoff, Orloff- és Demidoff paloták, akkor már eljutottak a társadalom legmagasabb szinvonalára — a diletantizmushoz — és mig az első, kivált a zenének lett pártfogója — a másikban az irodalom és a képzőművészetek találtak bőkezű maeczenásokra. És dacára az idegen légkörnek a művészet, melyet itt tovább képeztek, megtartotta sajátos nemzeti jellegét.

Csaikovski és Paderewsky zenéje teljesen szláv, épannyira — mint amennyire szláv typusokat örökitenek meg Antokolsky — a jelen kor talán legnagyobb szobrászának realisztikus művei.

Martirja — meg páratlan Krisztus feje — egy-egy márványba vésett analyzisa a legtranscendentalisabb mysticismus felé hajló szláv temperamentumnak; mig az Ermitageban lévő hires *Demon* már teljesen ellenkező hang nemzeti karakterének végtelen árnyalataiból.

De nemes, sajátosan nemzeti például a nálunk is jól ösmert Verescsagin képeinek kimondhatatlan hangulata — pedig a legtöbbet maison Lafitte-i műtermében festette; és magának az elfrancziásodott *Turgeniewnek* külföldön irt regényei — a melyek éppen ezen külföldi orosz koloniákban szerzett „*document-Humaine*"-ek alapján, jóformán kizárólag orosz jellemeket és viszonyokat festenek és bonczolnak alkotó elemeikre mesteri tudással, mint akár *Puskin* vagy *Tolstoi* könyvei. Ebbe a talán kissé melegházi atmoszferában kezdtem én is közelebbről megösmerni a mai modern szláv szellemet.

Mikor aztán tavaly, először utaztam a *szent-Oroszországban* — olyan régi ismerősnek tetszett minden, mintha ott születtem volna.

A régi divatu postalovas utazásokról — és a hagyományos sárga *csézákról* olyan sokat olvastam — a kezdetleges utszéli csárdákról annyit hallottam, hogy az impreszsziók éppen nem voltak ujjak. A végtelen Déloroszország sikjai pedig, hol a felhőtlen kék ég a messzeségbe összefoly a ragyogó rengő buzaföldekkel ugy hatottak rám, mintha gyermekkoromba álmodtam volna magam vissza — a magyar Alföld ölére, tele finom hamvas szineivel — kékes félárnyaival és melancholiájával.

*

A pétervári saison lezajlott és pár hétre én is kijöttem *Zarskoe-Szeloba* Muszkaország *Compiégne*-jébe.

Az ósdi, csendes kis város, amint megérkezünk, szomoruan lep meg azok után, amiket fényéről és gazdagságáról hallottunk.

Magok a fából épült barátságos villák nagyon el vannak rejtve a sürü, lombos virágos kertek árnyékába — és a nevetés, meg zene onnét ki nem hallik. — Szinte nehéz elhinni, a mint a poros, szürke utczákon áthaladunk, hogy a pétervári divatvilág az év egy részét itten tölti; a mit első perczre látunk — *a külszin* — olyan köznapi.

A kép hirtelen megváltozik és az előttünk álló pompás aranyozásu, nehéz kovácsolt vaskapun át, mintha a mult századba lépnénk vissza.

Sötétzöld fasorok, fehér márványszobrokkal tarkázva vezetnek az érczkupolás császári palota terasszai elé, hol kristályos szökőkutak locsolják a finom pázsitot. Jobbról Ámornak emelt oltárt az éjszaki Semiramis — és világos, porfir lépcsőzetével szemben rózsalugas nyilik, az akkori időben annyira divatos *labyrint*-ba.

Csodálatos lapja Oroszország történetének ez a Zarskoe-Szelo, abból a tarka korból, midőn egy asszony akarata mindent romba döntött egyfelől, mi utjába esett, és olyan sokat épitett, és alkotott, hol sivatagot talált.

Párizsi jóismerőseimnek egy részét szintén itt találtam; de az igazat megvalva, kissé elidegenedve saját országukban, pedig hát az élet, mit folytatnak, meglehetősen hasonló volt ahhoz, amilyen Trouvilleben vagy Biarritzban lett volna. A kitünő restaurantokban franczia pezsgő folyik, a dámák párizsi ruhákban járnak, az urak meg »anglomanok«, akár Európa többi fővárosaiban. — Még a társalgás is jobbadán franczia, azzal a bizonyos lágy tótos intonáczióval, melyet Sarah Bernhardt olyan pompásan utánzott *Fedora* első előadásakor. — Az ok tehát, ha magokat még sem érzik otthon, nem e külsőségekben rejlik, hanem azon körülményben, hogy éppen külföldön társadalmuknak csak legkiválóbb egyéniségeivel érintkezvén, hazatérve, annak zömét mélyen, saját szellemi szinvonaluk alatt találják.

Azután meg Zarskoe környékén tulságos sok az udvar, meg a nagyherczeg, igy mindenkinek főérdeke feléjük fordul, figyelmöket kiki saját személyére akarja vonni, mi például a sóiréek társalgását teljesen megbénitja és a legeszesebb ember is legtöbbször lemond előnyeiről, csakhogy pár frázist harmadik személyben ejthessen ki, magát mélyen meghajtva.

A társaság feje persze az ünnepelt Mária-Pawlowna nagyherczegné, Wladimir nagyherczeg neje. A szépművészetek pedig Constantin-Constantinovics nagyherczeg palotájában részesülnek kiváló pártfogásban hol a háziur maga is igen csinos verseket ir.

Excursióm ideje vége felé járt, az ösmerősöket még egyszer sorra látogattam, és amint esténkint a nagy rézszamovár sisteregve kigyult valamelyik *datscha* folyondáros ámbitusán, minden tárgy olyan megszokottnak, olyan barátságosnak tetszett, mintha köztük nőttem volna fel, — még csak a drágakövekkel kirakott kazáni szüz képe sem lepett meg többé, ki minden szobában ott van felakasztva, magasan egyik sarokban, honnét nagy fátyolos szemeivel megbocsátólag néz alá a vig társaságra.

Ezek jobbára a *külső*, szembetünő speczialitások az igaziak, a belsők már jobban elvannak rejtve banális formák mögé.

Magoknak ezeknek a *datschák*-nak berendezése is többnyire kifogástalan, a divatnak megfelelőleg, — Louis XVI. izlésében franczia gyártmány a butorzat, valamint a szobában lévő legtöbb tárgy, legtöbb ósdi csecsebecse.

Tehát a keret megint az, mint volt régen, a nagy czárné fénykorában: roccoco. Az összes különbség az, hogy *egy* Lajossal későbbi kort utánoznak. De csak a *keret*, most is, mint ahogy csak a *roccaile*-ok és a hajpor voltak *francziák* Katalin korában, talán, hogy némileg elfödjék a minduntalan ki-kilátszó ős barbarizmust, mert maga az, mit e sok fény és czifraság palástol, a durva erő és az egész állati élet lüktetése, épp olyan fékezhetetlen ma, mint volt minden időkben.

Magok az alakok, mindmegannyi ösmerős typusai a ma annyira népszerü orosz regényeknek.

A whistező, nyugdijazott generálisok, kifogyhatlan anekdotáikkal, az öreg, visszavonult palota-hölgyek, kik mégis minden ujságot és pletykát tudnak, a szépen kifésült, kikent haju gárdatisztek, kik ép oly fáradhatlan tánczosok, mint udvarlók, mind itt vannak együtt, ezekben a barátságos lakokban, hol a madonna-képek aranyos keretjén bágyadtan tör meg a csillárok fénye.

Nem hiányoznak azok az aczél-szürkeszemü, vörösesszürke »*Nataschiák*« meg »*Maruschiák*« sem, — tele ellentmondásaikkal, naivitással és emberösmerettel, tele érzéssel és kegyetlenséggel, — kikben semmi következetesség nincsen, de annyi a tudatosság minden tettükben még akkor is, midőn teljesen külső impressziók befolyása alatt állanak.

Mennyi guny és szellem, és mennyi megmagyarázhatlan melancholia még vigságaik közepett is! Mennyi

értelmetlen szomoruság jön kifejezésre világos szemeikben, mig ajkuk mosolyog!

Olykor a szelid lélek is megmagyarázhatlan ellentmondásaiban, hát még ha ez a lélek egy orosz asszonyé, akkor zártkönyv marad örökre, mindazokra nézve, akik olvasni akarnák.

*

A szamovár pedig csak sistergett tovább, egyforma mormogásával követte gondolataim tétovázó menetét, violaszin füstje magasan felrepült, kavargó gyürüket irva az opálos éjszakába.

Szépek ezek a világos esték, melyek beleolvadnak bengáli fényükkel a hajnal derengésébe. Oroszországban nyáron nincsen. éjszaka. És ebben a félvilágosságban az éjjeli csend még kisértetiesebb.

Ilyenkor az óriási palota fehér falaival még nagyobbnak tünik fel és árnyék meg fény hiján koloszszális arányai, diszitései egymásba olvadnak.

A magas ablakok csillogó tábláin szokatlan lángoló világgal verődik vissza az éjszaki fény, és a két világrészből összehordott kincsek hajdani pompájukban látszanak ragyogni. — A hires borostyánkő-, lápis- és alabástrom-termek, melyek mindenike milliókba került, sokszor a jó izlés rovására, most, mintha mind ki volnának világitva, és amint a bemohosodott márvány perron lépcsőin lemennék a szépen nyesett lugasok alá, hova a buja lombozat közt csak elvétve szürődik egy-egy ezüstös holdsugár: ugy rémlik ismét, mintha feleleven edve látnám a hajdani nagy napok sejtelmes életét.

Voltaire és Diderot szellemei, mintha ujra itt járnának-kelnének körültem, mint mikor Potemkin és Orloff vagy Ligne herczeg voltak a kastély vendégei.

És hirtelen a fasor végén, a Vénusz-templom oszlopsora közül, mintha a hires uralkodóné biboros alakja válnék ki, császári homlokán gyöngyös koronája csillog, mig gyürüs ujjai szórakozva játszanak Ámorhoz hasonló szőke gyermeke fürteivel.

Balról egy daliás alak sujtásos egyenruháján törik meg az indiscrét világosság, élesen rajzolva a halvány alapra sugár termetét. Orloff volna talán, kinek Zarsko kedvencz palotája volt, vagy maga Potemkin? — Most hirtelen körülnéz és felhasználva a pillanatnyi magányt, egy merész mozdulattal hátrasimitja szürke bajszát és heves csókot nyom a császárné rózsás arczára.

A csók felver engem is álmodozásomból és visszahoz a káprázatos, százados multból a prózai jelenbe.

A varázs eloszlott és a császárné junói palástos alakja helyett egy jól megtermettt »*nia-nia*« (dajka) áll előttem gyöngyös, pártás nemzeti öltözetében, királyi köpenye vörös-vászon sárafán, ujjain pedig a mult vásárkor kapott rézgyürük csillognak.

*

Az idő folyik. Zarskoe-Szelo kupoláiról a zordon telek az aranyozást lassan-lassan egészen lemosták, majd fáiról pár hét mulva megint elhordja a leveleket az első szeptemberi szél. — Ki tudja, be fogják-e aztán még valaha aranyozni roskadó nagyságát?? de ha majd a tavaszkor ujra kihajtanak fái, beárnyalva sürü, sötét leveleikkel a bársonyos réteket, azon csak megint ott fognak sétálni az egymást átölelő párok, mint az idén és tavaly, vagy a nagy czárné idejében, vagy még azelőtt, mikor a császári paloták helyett egyszerü gunyhókban pásztorok gondtalanul töltötték napjaikat.....

INNEN-ONNAN.

♁ **A béke-kongresszus.** A nagy nemzetközi békekongresszusra a mi parlamentünk is hivatalos. Kiküldetik pedig a kongresszusra, hogy ott az örök békét megcsinálni segitsen, parlamentünk képviseletében *Gajári* Ödön. Természetesen *Gajári* nem hagyhatja itthon a szekundánsait, — tehát véle mennek *Tisza* István és *Pulszky* Károly. A fegyvereket egy nemzeti viseletbe öltöztetett apród viszi az urak után. Ha netán a béke-kongresszuson merészelne valaki a harcz szükséges volta mellett szót emelni, a békebarát magyar delegátus rögtön meginditja ellene a háborut. Ha *Gajári* békében dolgozik, legközelebb *Péchy* Tamás, *Irányi* Dániel és *Urbanovszky* haditanácsot fognak tartani.

* * *

♀ **A közönség köréből.** A »Bud. Hirlap« előzékenységgel rezervál lapjában egy tenyérnyi helyet mindazoknak, kiknek olyas valami nyomja a lelkét, a minek okvetetlenül a nyilvánosság elé kell kerülnie. Azonban a legsimább hizelgö sem állithatná, hogy ez a rovat az olvasók közkedveltségének örvendene. Ellenkezöleg csak véletlenségből szokott az ember szeme rajta megakadni. Épen azért bátrak vagyunk a B. H. olvasóit külön figyelmeztetni arra a nyilatkozatra, mely e lap csütörtöki számában jelent meg s melyért, szokás szerint, a B. H. szerkesztösége nem vállal felelösséget. Ez a nyilatkozat megérdemli, hogy minden olvasni tudó ember elolvassa. Beöthy Zsolt egyetemi tanár urnak tanitványai egyesült erövel fogalmazták meg s szó van benne arról az apró csipkedésröl, melylyel mult számunkban szeretett tanárjukat illettük. Ez a nyilatkozat erkölcsi bizonyitványa Beöthy Zsoltnak, mely által hitelesen beigazoltatik, hogy ö az óráit nem mulasztja és a kolloquiumokat nem halogatja. Meg vannak továbbá gyözödve arról, a miröl minden nyilatkozó meg szokott gyözödve lenni, hogy a ki az ellenkezöjét meri állitani... kiérdemeli a müvelt közönség megvetését. — Hát ezért a nyilatkozatért föltétlen dicséret illeti Beöthy Zsolt hallgatóit. Egészen szabatos ortografiával és meglehetösen jól konstruált mondatokban van irva és örvendetes tanusága annak a jó viszonynak, mely az egyetemen tanárok és tanitványok közt fennáll. Aztán a dolog lényegében is igazuk lehet, a menyiben a nyilatkozó ifjak valószinüleg gyakrabban találták ott Beöthy Zsoltot, mint Beöthy Zolt öket. Igy tehát egészen jóhiszemüleg adták ki a fent emlitett bizonyitványt. A kérdés csak az, hogy Beöthy Zsolt meg fogja-e kellöképen köszönni ezt a mindenesetre tudtán kivül megjelent nyilatkozatot. Mert elvégre is nem valami föbenjáró dologról van szó, a melynek tisztázásához hiteles tanukra volna szükség. Ha Beöthy Zsolt szükségesnek tartja az inkriminált hely megczáfolását, akkor van ö elég gentleman és irástudó ember egymagában is, hogy ezt megcselekedje. De másrészt Beöthy Zsolt van elég nagy ember is, hogy minden apró incselkedö tüszurásra tragikusan föl ne szisszenjen. A tisztelt hallgató urak persze másképp fogják ezt föl. Ugy látszik rájuk nézve a legsulyosabb vád, mely valakit érhet, az, hogy nem jár pontosan az iskolába.

* * *

♂ **Jalava Antal.** A nagy bözönség nem ismeri sem e nevet, sem ennek vizelöjét. Megmondjuk. hogy kicsoda. Jalava Antal a helsingsforsi egyetem tanára, kitünö tudós és a legnaivabb ember széles e világon. A magyar tudományos akademia valamikor megválasztotta külsö tagjának és e miatt ö azt hiszi, hogy kötelessége az akadémiával, a magyar tudománynyal, magyar ügyekkel foglalkozni. Pontosan tudta a legnagyobb magyarnak, gróf Széchenyi Istvánnak születése napját és az ö naivitásában egyebet sem gondolt, mint hogy e napnak száz éves fordulóján a magyar tudományos akadémia megalapitója emlékének valami országra-világra szóló módon fog áldozni. Diszülésekröl, ünnepségekröl és tudja Isten mi mi mindenféléröl álmodozott a naiv finn s e nagy ünnepség egy elveszö jelen-

téktelen momentumának tartotta, hogy Szily Kálmán az akadémiának diszebédjén az ö következö sürgönyét olvassa föl: »A legnagyobb magyar emlékünnepére meleg üdvözletét küldi a hideg északról Jalava Antal.« A legnagyobb magyar emlékünnepe pedig állott abból, hogy néhány uri ember elsétált a dunaparti Széchényi szoborhoz, ott egész csöndben letett egy diszes koszorut. Elözöleg pedig tudatták az ujságokkal, hogy akartak ugyan emléktáblát is leleplezni, de — természetesen — az emléktábla nem készült el idején és igy Széchényi István századik születése napját majd csak a százegyedik esztendöben fogják megünnepelni. — Némelyek ugyan csodálkoznak még azon, hogy az akadémia, mely mindenben legalább száz esztendövel szokott késön jönni, ez alkalommal csak egy esztendöt késik, de mi mégis csak ugy találjuk, hogy *ebben* az esetben az akadémia lehetett volna valamivel kegyeletesebb holt megalapitója, mint aggódó a saját kényelme iránt. Mert hogy egy emléktáblának idején való elkészülte, ha azt kellö idöben megrendelik, nem épen a lehetetlenségek közé tartozik, azt még a legszkeptikusabb akadémikus is át fogja látni. Jalava Antal pedig meglepetve fogja olvasni az ujságokban, hogy gróf Széchényi emlékünnepét csak az iskolás-gyerekek tartották meg. No meg a sajtó. Ez a minden lében kanál sajtó, mely anyira piszkálja az akadémia dolgait és mint a légy folytonosan háborgatja álmaiban, ezuttal is hosszu czikkekben méltatta ez ünnep jelentöségét, jogtalanul persze, mert ehhez az akadémiának van csak jussa. Ennek az akadémiának, mely mindenkor ugy jár, mint az a második négyesre engagcált uri ember, a ki elaludt az egyik sarokban s egyszerre csak fölriadva, egyedül találta magát a sötét bálteremben. »Milyen kiméletlenség! morfondirozott magában. Velem volt engcálva és fogadni mernék, hogy mással tánczolta a második négyest.«

* * *

♀ **Faraday.** E hó 22-én volt száz éve hogy a természettudomány egyik oszlopa, Faraday Mihály született. A tudomány, különösen az elektrotechnika a legkimagaslóbb experimentator emlékét ünnepli meg benne, amilyen valaha csak e földön járt. De tisztelet-becsület az ö nagy geniejének, melynek nyomain keletkezett a telefon, az elektrotechnika számos más diadalával egyetemben, a költök egészen más szemmel látják az ö s követöi müködésének eredményét. A villanyos ivlámpának fénye elriasztja a Múzsákat a költészet berkéböl, s a vakitó tejüveggömbtöl nem látni meg a firmamentumon a méla Lunát, mely annyi epedö versre inspirálta a poétákat.

Ó Faraday, Faraday!....

A lelkeden száraa, hogy te adtad meg a népköltészetnek a halálos döfést, mely lassankint le fogja koptatni a népéletnek eddigi zománczát, amit még itt-ott a nagyvárosok határában meg lehet találni. De ha majd a szegedi tanyákat villanyos vasuthálózat és telefon fogja összekötni? Akkor ötven év mulva a néppoézis megvonul Hajdu-Szoboszlón, Nagy-Szalontán. S ha ujabb ötven év mulva ide is beüt az accumulátor, izolátor, transformátor a maga inductiv áramaival? No akkor a népköltészet egyszerüen tovább vándorol egy házzal; ott van még Puszta-Kovácsi, Szö-Demeter. Igen, de ha még ujabb ötven év mulva a szö-demeteri juhász is telefonon hallja meg, hogy »haldoklik babája«, és nem szamáron fog »haza felé vágtatni«, hanem hamarosan bilétet vált a villanyos masinára?.... No akkor már ugy sem lesz többé *nép*, hanem *egy* nagy város lesz az egész ország, s igy népköltészetre sem lesz szükség. Ugyis minden változó és mulandó a világon; le fog tünni a népköltészet kora, mint a mesterdalnokoké, igriczeké, hegedösöké, s eljön az idö, mikor a jövö évezred második felének valamelyik Gyulai Pálja az egyetemen elöadást fog tartani »*A magyar népköltészet utolsó nyomairól a XXIV. században.*«

Ó Faraday, Faraday!....

Szinházi krónika.

I.

„A népgyülölö."

(Társadalom-filozófiai és vizvezetéki vitatkozások, öt igen hosszu felvonásban, irta *Ibsen*. Finn nyelvre forditotta: *Vikár Béla*. Röviditette: *Masque*.)

SZEMÉLYEK:

Doktor Pruegelknaabe, skandináv Don Quijote, fürdö-orvos, társadalom- és vizvezeték-reformáló	*Ujházy.*
Haäni néni, a felesége	*Helvey L.*
Petra, leányuk, gyermek- és regény-reformáló	*Cs. Alszegi I.*
Walter Fürst, } dr. Pruegelknabe fiai	* * *
Reding Itel, } dr. Pruegelknabe fiai	* * *
Péter bácsi, polgármester, fürdö-direktor, sötét jellem ...	*Gyenes.*
Az öreg Kül, timár-mester, após és vén róka	*Szigeti Imre.*
Anthrax, nyomdász és háztulajdonos	*Vizvári.*
Ver Hovstad, ujságiró	*Hetényi.*
Polster, propeller-kapitány. Hallgat és szeret, mint Cordélia	*Császár.*
Egy részeg ember, sikerült alak, kár, hogy csak három szót szól	*Gabányi.*

Történik: a hideg északon, egy 317 lakosu társadalomban, az Absolut Igazság földreszállásának első esztendejében.

I. FELVONÁS.

Doktor Pruegelknaabe: *(levelet kap dr. Fellet Aar Emil norvég cheemikustól).* Hah! Hah! Háromszor hah! Ordits kapu, kiálts város!

Haäni néni: } Mi az, mi az?
Gyerekek: }

Doktor: Jertek ide mindnyájan, hogy ha nagy embert akartok látni. Nézzetek meg engem, s aztán mondjátok, hogy nem igaz-e, amit mindig mondtam, nem vagyok-e társadalmunk legnagyobb embere?!

Mind: De hát mi az?

Doktor: Ebben a levélben az van megirva, amit mindig szagoltam, hogy fürdönknek, mindnyájunk kedves fürdöjének a vize csupa baktérium, hogy a vizvezeték, melyet élvezünk, oly pokoli folyadékot tartalmaz, a minőt Közép-Európában csak Hans Weein tud gyártani, hogy a talaj, melyen lakunk, kárhozat és nyavalyák földje. Hurrah! Háromszor hurrah! Örüljetek velem, s törjetek ki diadal-kiáltásokban, mert nagy az én dicsöségem, hogy ezt kisütöttem. Mindaz, a mit mondok, fényesen be van bizonyitva kiváló chaäeemikusunk eme levelében.

Polster: *(Azt szeretné mondani, hogy akkor tán a kémikus a nagy ember, vagy a levélhordó, s a doktor legfeljebb csak utolsó sorban tarthat számot a korszakalkotó dicsöségre, de jobbat gondol, és nem szól semmit).*

Családtagok: Oh, mily boldogság! Oh, mily öröm! Hurrah!

Walter Fürst: } Dögvész és halál! Hurrah!
Reding Itel: }

Petra: Éljenek a baktériumok!

Mind: Éljen a nagy ember! Igyunk egy pohárral az egészségére, de ne a közös vizből!

Petra: A puncs lobogva, kék lánggal ég...

Mind: Hurrah! Hurrah!

Petra: Mivel lehetne kitölteni az első felvonást?

Doktor: Együnk, igyunk, ami csak szemnek és szájnak kellemes. Tudja-e, Péter bácsi, mi volt ma nálunk ebédre? Vadpecsenye, becsületszavamra.

Péter bácsi: *(Magában)* Mit? Ők vadpecsenyét esznek, mig én, a társadalom támasza, csak aufgeschnittenest vacsorálok?! No lám! *(Egyet gondol magában és sötéten, vésztjóslólag távozik).*

II. FELVONÁS.

Az öreg kül.: Doktor, maga nagy ember! Szeretem, hogy borsot tör a polgármester orra alá.

Ver Hovstad: Doktor, ön első barátja társadalmunknak! Szeretem, hogy anyagot ad nekünk: megtámadni a hatóságokat.

Anthrax: Doktor, ön uj vizvezetéket épittet?! Keresetet ád az iparosoknak?! Hisz ön piramidális ember!

Doktor: *(Szerényen)* Ugy-e, kérem? Nagy az igazság ereje!

Anthrax: A kompakt majoritás az ön hátamögött áll.

Doktor: *(Bekiáltja a gyermekeit).* Tudjátok-e, gyerekek, mi áll az én hátam megett?

Gyerekek: ? ? ?

Doktor: A kompakt majoritás! S ha a kompakt majoritás velünk, ki ellenünk?! Köszönöm uraim, most már kész vagyok harczba bocsátkozni az egész világgal.

Péter bácsi: *(Jön).* Tamás, te bizonyára nagy ember vagy, de valamit mégis elfelejtesz. Azt, hogy ha teleharangozod a világot a fürdő mizériáival, vagy két esztendeig, a mig az uj vizvezeték elkészül, nem jön ide fürdőzni egy kóbor kutya se. Már pedig mi itt mindnyájan a fürdőből élünk. Ha senki se jön fürdőzni, felkopik az állunk. E szerint lehet, hogy nagy barátja vagy a kompakt emberiségnek, de városunknak és a fürdőnek semmi oka sincs részt venni a diadal-mámorodban...

Doktor: Oh, nyomorult, méregkeverő filiszter!.... Mikor az abszolut igazság a zsebemben van!...

Péter: Ám, hirdesd az abszolut igazságot, mint privát-ember, de te a fürdő tisztviselője is vagy. Ha tehát a fürdőt meg akarod buktatni, talán illő volna, ezért fizetést nem igényelni s előbb lemondani...

Doktor: Pi a fete! Lemondani, én?! Én, a nagy ember mondjak le?! Nekem abszolut igazságom van, s még lemondjak?! Dehogy mondok le!

Péter: Az illendőség pedig azt kivánná.

Doktor: A nagy lelkek felülemelkednek az ilyen mizériákon. *(Fejét vakarja).* Lemondani? Erre nem gondoltam. Lemondani, lemondani, könnyü ezt nektek mondani! Nem, nem lennék nagy és következetes, hogy ha lemondanék. Nem mondok le. Hanem, igenis czikkeket fogok irni a fürdő ellen.

Péter: Azt nem fogod tenni!

Doktor: Te a társadalom ellensége vagy!

Péter: Te meg a népé!

Doktor: *Seelver aëner!*

Péter: *Seelver aëner!*

(Vitatkoznak, veszekednek $1^1/_2$ óráig, aztán csülökre mennek).

III. FELVONÁS.

Doktor: *(Szerényen).* Uraim, a fáklyászenét nem kedvelem. Legfeljebb egy kis bankett....

Anthrax: *(A fülét vakarja).* Egyelőre nem erről van szó, nagy férfiu. Ugy informálnak, hogy az uj vizvezetéket nekünk háztulajdonosoknak kell megcsináltatnunk. Ez változtat a dolgon. Tán várhatna egy kicsit az a czikk?!

Doktor: Semmi szin alatt...

Anthrax: Már pedig én nem fogom kinyomatni... *(Vitatkoznak egy óráig).*

Doktor: Ugy? Majd meglássuk, ki lesz az erősebb kettőnk közül?! A czikkemet fel fogom olvasni a népnek. Addig is gyermekek *(bekiáltja a gyermekeit)* gyüljetek körém és csudáljátok az apátokat!

A gyermekek *(megcselekszik).*

A publikum *(is csodálkozik).*

Doktor: *(A nézőkhöz).* Kérem, én már kénytelen vagyok egy kis szünetet tartani a vitatkozásban. Nem volnának szivesek az érdekes vitát a foyerban folytatni?

A közönség *(szót fogad, s a függöny legördül).*

IV. FELVONÁS.

Doktor: *(A szószéken).* Tisztelt hölgyeim és uraim! A felolvasásomat nem engedik megtartanom. Engedjék meg, hogy e helyett egy kis szellemes csevegéssel mulattassam önöket a társadalmi, kutyanevelési és vizvezetékjavitási filozofia köréből. Abszolut igazságom fönséges tudatában, engedjék meg mindenek előtt kijelentenem, hogy önök, hasonlóan a kutyákhoz, kétféle osztályba sorozhatók. Amint tetszik tudni, vannak veszett kutyák, s vannak buta kutyák. Azonképpen önök is, már a szerint, a mint hatósági személyek vagy magánosak, részben sötét gazemberek, részben örökletes, idült hülyeségben uəzs vedő, szánalmas állatok...

Népség, hallgatóság: *Seelver aëner! Seelver aëner!*

(A vitatkozás sippal, tülökkel és széklábakkal folytatódik. Fürst Walter és Reding Itel összeverekednek a hallgatóság serdülő részével, a doktor összeverekszik a felnőttekkel).

V. FELVONÁS.

Doktor: Ah, mily fényes diadal! Sikerült mindenkivel hajba kapnunk, s küzdöttünk a létért, mint tengeri rabló őseink, fáradhatatlanul, energikusan. Elcsaptak ugyan bennünket mindenünnen, de az abszolut igazság meg van mentve!

Családtagok: Hurrah, hurrah!

Doktor: Gyermekek, bámuljátok apátokat! És ha vannak ismerőseitek az utczagyermekek szabad kasztjában, hivjátok őket is ide, hadd bámulják ők is apátokat! Iskolát fogok nyitni, s megismertetem őket az abszolut igazsággal.

Polster: *(Hallgat és szeret).*

Petra: *(Végre észreveszi. S hogy egy kis szerelem is legyen a darabban, hozzá akar menni feleségül. De aztán belátja, hogy ez igen banális volna, s rövid némajáték után elhatározza, hogy nem szól semmit).*

Doktor: És most, gyermekek, gyujtsunk rá a diadal-nótára.

Gyermekek: Igen, igen, daloljunk egyet.

Doktor: Várjatok, én kezdem.

(Dalol):

Sikkerheds taendstikker,
Paraffinerede.
Phosphorgiftfri, uden Svovl,
Paraffinerede.
Faaren meer och Groosswardeein,
Doort waer' meer gaenz alleein!

A chórus *(Rázengi):*

Faaren meer och Groosswardeein,
Doort weer' meer gaenz alleein!

(Bengáli tüz. A gyermekek letérdelnek apjuk körül, és csodálják. A függöny ünnepiesen legördül. A publikum elszéled és az utczán ujra kezdi a vitatkozást. Lásd, mint fentebb).

Az asszonyoknál minden csupa sziv, még a fej is.

Jean Paul.

*

Sohse kellene az embernek legjobb nadrágját fölvenni, mikor a szabadságért harczol. *Ibsen.*

II.

„Illés mester.“

(Beszámoló az uj népszinmű főpróbájáról.)

Madarász Ernesztin kisasszony, ha emlékezetem nem csal, két esztendövel ezelött, mikor a »*Hódosi biró*« czimü népszinmüve premiérejének elsö felvonása után a közönség kiváncsisága a lámpák elébe tapsolta, fehér ruhában jelent meg a sugólyuk elött; — s minthogy a megváltó angyalokat átalában fehér ruházatban képzeljük magunk elé, mikor a szerzönö »*Illés mester*« czimü uj népszinmüvéröl annyi szépet hallottam a szinház benfentescitöl, a kisasszony fehér premiére-toilette-je jutott eszembe és szentül meg voltam róla gyözödve, hogy eljött végre az a megváltó angyal, a ki a népszinmü szegény, szenvedö muzsáját meg fogja váltani és a népszinmü-irodalomnak hét sovány-termésü esztendeje után a böség hét esztendeje fog következni s mintha a gondviselésnek valami mély filozofiáját láttam volna abban az intézkedésben, hogy *nöt* jelölt ki erre a nagy missióra, a nö különben is a termékenység szent jelvénye lévén....

Egy dolog azonban, öszintén szólva, aggasztott kissé: ugy emlékeztem, hogy *Madarász* Ernesztin kisasszony fehér premiére-ruhája, eltekintve vidékies façonjától, kissé.... nem kissé, de nagyon is el volt szabva....

*

De elvégre a megváltó angyalok nem járnak manapság kifogástalan szabásu tógákban, igyekeztem kapaczitálni magamat, mikor az uj népszinmü pénteki föpróbájára mentem és mikor »*Illés mester*« elsö felvonására felgördült a függöny és a népszinmüi sablon-dekoráczió paraszthází mögül kerek süvegü bányászok kezdtek elöbukkanni, azt hittem, hogy talán mégis *Madarász* Ernesztin kisasszony volt az, a kinek sikerült a magyar népszinmüvet ezerszer elkoptatott sablonjának nyügétöl megszabaditani és elzsibbadt tagjaiba egy kis igazi friss vért ömleszteni.

A bányászruhák láttára azt hittük, hogy az ifju szerzönö a bányászok külön kis, mondhatnám specziális világába fog vezetni bennünket s megismertet ennek a sajátszerü világnak sajátszerü embereivel, a kik ezernyi méterekre a föld felszine alatt, apró, lobogó mécsesek világánál keresik meg a mindennapi kenyeret s a mellett meg vannak bánataik és örömeik, mint édes mindnyájunknak, a kiknek baloldali bordáink alatt az a csodálatos kis müszer kippen-koppan.

De csalódtunk!

Illés mester, az ö drámájával épugy lehetne teszem kovács, pintér, asztalos, lakatos, bádogos, vagy éppen szabómester, mint a hogy véletlenül éppen bányász a — ruhája mián.

Söt egyenesen jobb lett volna, ha a szerzönö szabónak tette volna meg Illés mestert, mert ebben a czéhben sokkal jobban el tudtuk volna képzelni azt a férfias energia nélkül való, folyton szavalgató, de semmit sem cselekvö drámai höst, a kit három felvonáson és egy változáson keresztül egyre gyötör a féltékenység, a nélkül, hogy egy nyurga szabólegényhez méltó pathetikus mekegésen kivül egyébre is vinni tudná.

Igaz, hogy ha nem lenne bányász, Illés mester nem robbanthatná fel a harmadik felvonás változásában a Porcziunkula tárnát, hogy hösiesen a romjai alá temetkezzék, de például elnyelhetne egy — tüt, a mely uton egy életképtelen drámai hös utóvégre szintén kivégezhetö.

De akár bányász, akár szabó ez a szegény Illés mester, ez nem fog változtatni az ö szomoru sorsán.

Legyen neki könnyü az a föld, mely alá már sok elödjét elhantolták. **Nemo.**

Wiltné. Megilletödve és mélyen elszégyenkezve olvastuk hirét a tünemény es asszony szörnyü halálának. Lelkünkben még visszhangzik az ö páratlan orgamünának minden hangja s még élénken emlékezünk minden rosz viczre, a melyet róla halottunk és mondottunk. A *Wilt mámi* esetlen termete állandó karrikaturája volt az élczlapoknak, a Wilt mámi tizkrajczáros vacsorái állandó nevetség tárgyát képezte a »jobb« társaságoknak. Csak a mikor énekelt, csak a mikor hangja csengése az orchestrum viharán át is mint napsugár tisztán, ragyogón tört át, akkor hunytuk be szemünket s hódoltunk annak a hatalmas géniusznak, mely e rút asszonyban nyilatkozik. A tréfának vége. Ez a halálos zuhanás a negyedik emeletröl kijózanitott bennünket és a maga szörnyü valóságában látjuk magunk elött e szerencsétlen asszony lelkületét. A legmegrenditöbb tragédia volt tulajdonképen az, a min kaczagtunk. Az a komikus ellentét a nagy müvésznö genialitása és szerencsétlen külseje között mélyen a lelkébe vágott az asszonynak. Ott állni a dicsöség delelöjén, körülrajongva egy világ által, koszoruk özönén taposni és a kerek világon nem találni azt, a mit a legutolsó kóristanö megszerezhet magának: egy árva lelket, a kinek karjaiba dölhetne, meghóditva általa, fölemelve öt. Minden, minden, a mit a müvészet ambitiója csak kiván, ott hever lábai elött, vetélytársa nincsen a kerek világon, csak azt az egyetlent, a mi azonban betetözöje minden ambitiónak, a szerelem és az azzal járó boldogság, ezt tagadta meg töle a világ. Az ö szörnyü halála megerösiti az embereket abban a hiedelemben, hogy Wiltné tényleg örült volt. Nem volt az. Épen a halála mutatja, hogy nem volt az. Azzal a müvészettel, mely minket elragadott, nemcsak a hang, hanem a lélek szerencsétlensége is össze függ. Puszta hanggal nem lehet egy embertömeget fascinálni. Kell oda a sziv szenvedélye is, mely izzóvá teszi a hangot és erösen belemarkol a szivek hurjaiba. Egész életén át a szerelem kielégitetlen vágya gyötörte és ez a gyötrelem a hatvan éves asszonyban még olyan kielégitetlen volt, mint a harmincz évesben. Ne nézzék az ö ösz haját és ne az ö rút termetét és elöttünk áll a szerelmi tragédia a maga kétségbeejtöen sablonos, gyilkoló mivoltában. — E tragédia részletei csak ezután fognak kiderülni. De e részletek okvetetlenül igazolni fogják, hogy nem egy örült asszony beszámithatlan tettével van dolgunk, hanem tettének indoka egy régóta vajudó mély boldogtalanság.

Jubileum. Október 13-án lesz kerek ötven esztendeje, hogy a jó öreg Szigeti bácsi, mint ugrifüles Szigeti Jóska elöször lépett a szinpadra. Hogy azonban hivatalos jubiláris ünnepségre tarthasson számot, szükséges, hogy még 1894. decz. végéig müködjék; ugy kivánja ezt a szinházi rendelet, mely hivatalos jubileumot csak azoknak engedélyez, akik a *nemzeti szinháznál* szolgálták le a félszázadot. Hát a milyen egészséges és jószivü Szigeti József, megteszi ö azt a szinházi röndnek, hogy eljátszogat nekünk még akár tiz esztendeig is. De ugy hisszük, hogy kiérdemelte tölünk elég fáradságosan azt a kis kedvezményt, hogy — ha tud is várni, ne várassuk meg. Nem létezik senki e hazában, a kinek eszébe jutna az az ócska paragrafus, mikor Szigeti Józsefrol van szól.

Lázár Margit megvált a Krecsányi társulatától. Ez magában véve nem baj. Ez a distingvált, kiváló tehetségü fiatal szinésznö, kire lapunk elöször hivta fel a közönség figyelmét, nem is egészen oda való volt. Nagyobb baj az, hogy egy fiatal nö a szinfalak mögött nem számithat mindig arra az oltalomra, mely öt, mint nöt megilleti. Krecsányi ur állitólag olyan durva kifejezésekkel bántalmazta próba alatt a kisasszonyt, hogy számára alig maradt más választás, mint vagy tovább tűrni a méltatlan bántalmakat, vagy beadni lemondását. Krecsányi urat azonban ez a váratlan lemondás igen sajnosan érinti, mert Temesvárott, a hova Krecsányi készül s a hol Lázár Margit kedvencze a közönségnek, nem lehet a saisont holmi »Feneleányokkal« kihuzni. Ott egyebet is várnak. Krecsányi ur sietett is szerződésszegés miatt pört akasztani a kisasszony nyakába, aki egyelöre legalább más társulatnál sem fogadhat el engagement-t. A müvészet kimondhatatlan kárára esnék, ha ez az incidens a kisasszonyt végkép elkedvetlenitené a szinpadtól, melyre annyira reá termett.

»Thermidor« és »Lohengrin.« Freycinet franczia miniszterelnököt most abból az alkalomból, hogy a kormány a »Lohengrin«-t elöadatta, megkörnyékezik az irodalmi körök, hogy Bourgeois rendörfönökkel vétesse vissza a »Thermidor« elöadását beszüntetö rendeletet. Ha a kormány oly elszánt tudott lenni most — mondják sokan — mikor az utczák mesterségesen szitott szenvedélyével kellett szembeszállnia, ne riadjon vissza Sardou »Thermidor«-jától sem, mely nem provokált utczai tüntetéseket. Érdekes lesz elvárni, hogy mit csinál a kormány, mert a »Thermidor«-ban tudvalevöleg nem egy ütést mér Sardou a tulzott republikanizmusra és radikalizmusra.

ZENE.

Uj emberek.

Mikor az opera kapuit a mult saison végén becsukták, az intendáns összes fötisztviselöit elküldte a világ minden tájékára nyaralni. Ez a kis szórakozás igen jól esett valamennyinek, mert jókedvvel, jó egészségben, piros arczokkal és könnyü lélekkel tértek vissza. Pro forma azt a megbizást is kapták, hogy a ragyogó olasz meg spanyol ég alatt néznének egy kicsit körül, hátha kezük ügyébe esik a rég keresett drámai primadonna meg höstenor. S tényleg, mindegyik hozott is magával egy-egy »felfedezést« melynek levét — sajna — a szegény publikummal itatták meg.

Azok után a proczedurák után, miket a nagy diadallal hazahozott és valódi magyar vendégszeretettel honorált vendégek bemutattak, alig hihetö, hogy a dolog másképen történt. Mert elvégre ezek a derék, müvészekben utazó urak elég sokat járnak operában s hallottak és láttak sok müvészt és körülbelül fogalmuk is van arról, hogy milyen igényei vannak a mi közönségünknek a müvészek irányában. Ezek után egyenesen megsértenök a tisztelt urakat, ha azt állitanók róluk, hogy pl. signor Signorini, mikor utjukban énekelni hallották, valami szerfelett imponált volna nekik. Az egész Signorini ur csak ártatlan tréfa, sikerült melléklet a sikerülten összeállitott expensnótához.

Hárman valának együtt e héten, azaz négyen. Negyediknek számitjuk az uj karnagyot: Rebicsek urat, a kinek müvészi hire már hetek óta elöre veti árnyékát. Szombaton este foglalta el a dirigensi széket és vezényelte végig Tannhäuser elöadását. — A nyitány után mindjárt hosszan tartó taps üdvözölte. Rebicsek lassan fölemelkedik (ép ugy mint Erkel Sándor) megfordul, meghajtja magát és egy müvészi kézmozdulattal adja tudtul a közönségnek, hogy nagyon köszöni az elismerést, de ez tulajdonképen a zenekar derék müvészeit illeti. S ezzel a kézmozdulattal, egy csapással megnyerte a játékot. Mert a hire nem volt jobb, mint ö, de tulajdonképen ö sem több, sem kevesebb, mint egy igen megbizható, pontos, pedans, a dolgához értö karmester. Nyugodtan ül a székén, a pálczája flegmatikusan jár a kezében, nem ideges, de nem is temperamentumos. Bizonyos stilizáltság, szárazság jellemzi öt, de elvégre is, — amit tesz, azt öntudatosan és szabatosan teszi. Nem hisszük ugyan, hogy az elsö nehány est udvarias tapsai után a közönségnek még eszébe fog jutni, hogy az elöadást karnagy vezényli. Az individualitása egészen szintelen, de van annyi önismerete, hogy ez individualitását nem tolja elötérbe s nem tukmálja az egész elöadásra.

Ugyanakkor ismertük meg az elsö akvizicziót is. Saak Teréz kisasszonyról eddig az a hir tartotta magát, hogy a szerzödését már alá is irta, de a szombati és csütörtöki fellépte után ezt komolyan szóba hozni már nem lehet. »Tannhäuser«-ben mint *Erzsébet* és »Fidélió«-ban mint *Leonora* mutatta be magát. Mindkét szerepében használhatatlanságának sajnálatosan számos tanujeleit adta. A játéka sablonos, a hangja a középszerüségnek is jóval alatta áll. Valóságos hangrom az, ami felett rendelkezik. Szintelen, ércztelen s mélységesen hideg mezzosopránja van, melylyel a kisasszony unos-untalan distonál. Különben el kell róla ismerni, hogy zeneileg alaposan müvelt, igen intelligens, de kilátásainak szertefoszlását e két fellépte után, már maga is átláthatja. Meglehetösen kicsi publikum volt mind a két estén a szinházban, mely nem csekély mértékben boszankodott az utóbbi idöben mind szemtelenebbül viselkedö klakk eröszakoskodásain. Hiszen van klakk mindenütt és hozzá tartozik az egy nagy szinházhoz, de hozzá tartozik a müvészek müvészete is, és ahol az hiányzik, maradjon a klakk is a megszabott határok között.

Két olasz tenort is igért az operai kommuniké: signor *Runciot* és signor *Signorinit*. A kettö közül az elöbbi tartotta magát erösebben, a mennyiben a hétfö estére hirdetett föllépte elöl nagy tenorszokás szerint — berekedt. Igy elérte azt, hogy riválisa ö elötte énekelje ki magát az operából, ami meg is történt. Signorini ur egy ötödrangu vidéki olasz tenorista, egy közönséges szinfalhasgató, a ki egyebet sem tud, mint egy magas c-vel a torkában végig mérni a szinpadot és szétterpesztett karokkal magát positurába vágni. A trobadourt adta és ami sokat gáncsolt operánk dicséretére legyen mondva, a közönségnek eddig fogalma sem volt róla, hogy ezt a gyönyörü szerepet ily élvezhetetlenül rosszul lehet adni. Kár lesz a müvész urat további fellépésekkel fárasztani, a keddi est után aligha fogja a közönséget más nézetre térithetni.

Igy tehát a három vendég közül még csak Runcio ur van hátra, a kire várakozóan tekinthetünk. Ma, szombaton fog fellépni »Lammermori Luciá«-ban, abban a szerepben, melyben utoljára Prevost ur mutatta be teljes képtelenségét. Rossz omen ez, melyet még sulyosabbá tesz az a körülmény, hogy az ö idehozatalának költségei is azoknak az uraknak az expensnotáján vannak feljegyezve, a kik az elöbbi két müvész felfedezésén fáradoztak. —lf.

A képzőművészeti társulat választmánya tegnap esti ülésén folyó ügyeket tárgyalt. Az igazgató egyebek között jelentette. hogy a társulat jövö évi műlapja Benczur Gyula *Mályvák között* czimü aranyéremmel kitüntetett festményének szines mása lesz, melyet a párisi Lemercier-czégnél dolgozó magyar Kádár Gábor készitett kitünö sikerrel. A horvát képzömüvészeti társaság sziveshangu magyar levélben köszönte meg, hogy a társulat a horvát mütárlatot támogatta; elismeri, hogy a kiállitás a magyar müvészet részvétele nélkül nem lett volna olyan szépsikerü, a milyen volt. Az igazgató jelentése azzal végzödött, hogy a társulatba 32 uj tag lépett be.

A műcsarnokban október elsején érdekes kiállitás nyilik meg: a belga aquarellisták kir. társasága 87 szép vizfestményt bocsátott a magyar képzömüvészeti társulat rendelkezésére s e képeket fogjuk együtt látni. A kiállitásban képviselve vannak Belgium legkitünöbb aquarellistái: *De Voriendt Albert*, az antwerpeni képzömüvészeti akadémia igazgatója, *Abry Léon, Ovens Pierre* és *Dávid, Dell Aqua Cesare, De Mol Adolphe, Den Duyts G., Binié Franz, Baes Jean, Smits Eugéne: De Vriendt Julián, Stacquet Henry, Hagemans M., Van Seben, A., Thémon Paul, Hubert Alfréd, Titz Luis, Lameau G.* stb. A gyüjteménynyel egyidejüleg a mücsarnok negytermében *Simoni G.*, a hirneves római festönek egy óriási képe lesz látható, mely Nagy Sándort ábrázolja Persepolisban, a gyözelemtöl ittas harczosok és kaczér leányok bacchanáliáján. Diodor szerint Nagy Sándort Thais egyik kegyencze kisérte hóditó hadjáratában. A perzsa királyi palotában este, mikor Nagy Sándor már pihenni készült, Thais kiséretével, fáklyákkal, berontott a diszes terembe, és Sándort rávenni igyekezett, hogy lángba boritsa a szerencsétlen várost. Ez a kép nagy feltünést keltett Párisban, az 1889-ik világkiállitáson. A fiatal müvész, a ki odáig inkább vizfestményeiröl volt nevezetes, aranyérmet kapott és képe legutóbb Berlinben is a kritika osztatlan elismerésében részesült.

IRODALOM.

Uj Petőfi-kiadás. Az Athenaeum uj és pedig *teljes* és *végleges* kritikai kiadást rendez Petöfi költeményeiböl három kötetben. Az uj kiadás a diszesebbek közé fog sorakozni. Fokozni fogja becsét a terjedelmes életrajz, melyet Jókai Mór irt hozzá. Jókai, a ki nemcsak kortársa, hanem barátja is volt Petöfinek, nemcsak személyes emlékeiböl irta meg müvét, hanem áttanulmányozta a most már roppant terjedelmü egész Petöfi-irodalmat is. Az uj Petöfi-kiadás füzetekben fog megjelenni; az elsöt október elején adják ki, aztán hetenként egy-egy füzetet.

»Salon és Sport« czim alatt az Athenaeum kiadásában uj hetilap indul meg, mely vasárnapi mellékletét fogja képezni a »Fövárosi Lapok«-nak. Szerkeszti *Wohl Janka* és *Adorján Sándor*. Az első szám gazdag tartalommal már meg is jelent.

A legitimista Salon. Párisnak jövö májusban három mütárlata lesz, a harmadik amolyan legitimista szinezetü volna, ha nem vonná be hóbort mázával megalkotója, I. Peladan, vagy ahogy magát fantasztikusan nevezi: *Sár Peladan,* aki különben állandó tagja a katholikus kongresszusoknak s ismeretes alakja a legitimista szalonoknak. Mikor szalon-alapitási tervét a lapok kishirdetéseiben közölte, Páris nem tudta mire vélni a dolgot, a lapok kigúnyolták, a közönség pedig kiváncsian leste, hogy mi sül ki belöle. A »Figaro« érdemesnek tartotta a fáradságra, megkérdezni Peladantól magától, hogy voltaképpen mit akar, s ö a »Figaro«-hoz intézett hosszu nyilt levelében igazi scholastikus érthetetlenséggel fejtette ki szándékát. Az ö Salonjának neve »Rose Croix du Temple«, a templom rózsafüzére, »s elsö megvalósitása lesz egy intellectuális rendnek, mely a theokratikus elvnél fogva a pogányoktól az egyéni tökéletesedés eszméjénél fogva pedig az olvasótól, a rózsafüzértöl származik.« Hogy ezt a tisztelt olvasó talán nem érti? Hát hiszen Sár Peladan maga sem érti. Az ö rendjének az lehet tagja, azaz az uj Salonban csak az vehet részt, aki szépet tud alkotni, az a szép azonban az ö mystikus eszejárása szerint csak akkor szép, ha számüz minden a jelenkorra vonatkozó ábrázolást, falusi, katonai jeleneteket, virágokat, állatokat, csendéletet, történelmi képet, arczképet, tájképet és genre-t. Hát akkor mi marad? Marad az allegoria, a legenda, a mythos, a mysticismus, amik korlátlan tért engednek az idealizmusnak, az absolut szépnek, Peladan szerint. Nem olyan bolond dolog, mint elsö pillanatra látszik. Peladan sejtelmesen érez valamit, de nem tudja mit. Terve nem egyéb, mint egy a liliomos tradicziókhoz szokott lélek undora a túlhajtott realizmus, a durva naturalizmus — konzervativ izlésének fölháborodása az alacsony, aljas, közönséges szolgálatában álló müvészet ellen, képviselése a Faubourg St. Germain szellemének, mely még mindig csak kecses allegoriákban, hajporos, a Lajosok korabeli hölgyek pásztor-idylljeinek festésében látja a müvészetet. A mai demokrata festészet, mely ecsetére méltatja a mezei munkásokat, parasztokat, söt az élet zord drámáit, az öngyilkosságot, házasságtörést.... fidonc! Hiszen valamelyik Lajos is azért nem szerette Van Ostadeot, mert durva parasztokatfestett. Párizs müvészi körei aligha vártak még nagyobb kiváncsisággal eseményt, mint Peladan saját külön müvészeinek névsorát, mint ennek a Salonnak megnyitását, melynek förendezöje, mütárnoka Larochefoucauld Antal gróf lesz, Francziaország egyik legbüszkébb nevének viselöje, a mostani legitimista nemesség büszkesége, akinek müpártolásáról eddig csak annyi tudatik, hogy a förangnak mükedvelöi czirkuszi elöadásaiban ö mindig szerepel — mint akrobata.

Malonyay Dezső jeles fiatal novellistánk, kit A Hét olvasói sok becses rajzából ismernek, jegyet váltott Kolozsvár egyik beautejével Hutflesz Blanka kisasszonnyal, Hutflesz Károly nagykereskedő leányával. A midőn tisztelt munkatársunk családi ügyeibe ilyeténképen beleavatkozunk, még azt is megjegyezzük, hogy Malonyay Dezső Kolozsvár egyik középiskolájában professzoroskodik és az ottani társaskörök egyik legkedveltebb alakja.

KÉPTALÁNY.

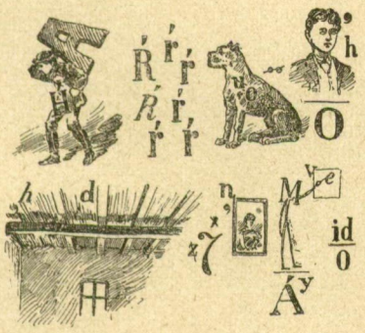

A mult számban közölt képtalány megfejtése

»Hazánk gyöngye Fiume.«

Helyesen megfejtették: Kovács Tekla, Molnár Gizella, Elsner Aurélia és Aranka, Papp Károly, Szigeti Margit, Kohn Malvin, Juhász Klárika.

HETI POSTA.

Szeged. *Nagy történet.* »Ha igaz az, amit a költészetről állitanak, hogy a mi lelkünkből jön, az szép, ugy ez — szép, »irja Ön igen helyesen arról a versről, melylyel bennünket megtisztel. Már Göthe megmondta, hogy egyik theoria olyan, mint a másik, t. i. — szürke. Az ön theoriája talán még egy árnyalattal szürkébb a többinél, de egészben véve szó se fér hozzá, kitünö és fölötte kényelmes theoria: nem kell hozzá se izlés, se tudás, se fej, se gondolat, csak lélek — egyéb semmi! Ha egy pár csinos dolgot nem ismernénk Öntöl, ráfognók, hogy — pro domo csinálta. *Jobb* verset kérünk, ha nem lesz is olyan *szép.*

Budapest. *T. K.* Komolyabb versei nem emelkednek fölül a megszokott dillettansi szinvonalon; de abban a versben, melyet a szonettrol irt, jóizü humor nyitatkozik. Nehogy valamikép elkallódjék, ide lenyomatjuk az egészet:

Szonettet irni . . .

Szonettet irni nem nehéz. Csupán
A méretekre s rimre kell ügyelni,
S ki mindezekre — mint im én — ügyel: ni!
Mily könnyedén foly verse vers után!

Szonettet irni mégse sok tud ám.
Kiket kegyelnek a nagy ég kegyelmi,
Azok se szokták ezt a dalt müvelni,
Mely könnyen fog ki — holmi rekrután.

Nekem se jöne rímre rím talán,
Ötöt s hatodfelet se szökne lábam,
Ha nem szeretne egy kis barna lány.

Szonettet irnom kell, muszáj hiában! . . .
Lábam, szivem ha egyaránt szökell:
Szonett-irásho' mas egyéb mi kell?

Sári. Nagysád érdeklődéssel olvasta »Pályairodalom« czimü mult heti krónikánkat és megjegyzi, hogy hajlandó volna maga is résztvenni a pályázatban, ha az a bizonyos óda nem Hegyi Aranka Nero kutyájához, hanem S. Blaha Lujza valamely állatkájához volna intézhető. A nagy müvésznö bizonyára mélyen meg lesz hatva a rokonszenvnek e gyöngéd nyilatkozása által és mi nemkülönben.

Nem közölhetők: A vén holló. — Románcz. — Végső remény. — Rajz. H. Sándor: Törvényszék elött. — G Á.: Az én nótám. — Mennyország és pokol.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Foulard-selyem mintegy 300 különböző
szin és minta — közvetlen magánegyéneknek — közvetitők kizárásával: 1 forinttól egész 4 frt 65 krig méterenkint vitel és vámmentesen. Minták postafordultával. **HENNEBERG G.-féle** selyemkelme-gyáriraktár **Zürichben** (Svájcz). Csász. kir. udvari szállitó.

(1891. Téli divat.) Henneberg G. H. a zürichi ismert selyemárúház tulajdonosa irja nekünk: A mit a tavaszszal a *selyem-bengalinere* vonatkozólag megjósoltunk, bekövetkezett; könnyü szerrel meghóditotta az első helyet s nyilván éveken keresztül elvitatlanul meg fogja tartani, készül feketében, egyszinben, vonalozva, koczkázva, damaszkozva és brocheozva s nászruhákhoz fehérben is. Egész selyem damasztokban az első londoni és párizsi divatáruházak nagy mennyiségeket rendeltek, még pedig egy-két és három-szinüt, valamint feketét és fehéret is s kétségtelen, hogy a damaszt társasági nagy toillettekre igen kedves lesz. A szalag-csokor és öv-delfinek a XV. Lajos-féle genre mellett ismét rendeltetnek, hasonlókép a virág-kosárkás, kisebb és nagyobb ábrákból álló, különösen a kalászos delfinek. A bengaline-on s a selyemdamaszton kivül még emlitendők: Surah, satin merveilleux, Armûses Noblesse, Changeant stb. A báli évadra: sávolyos selyemgazse aranyszálakkal, sima selyemgazse, kétszinü kis és nagy pontokkal, crêpe de Chine, simán, fonalosan és préselve. Indiai préselt foulard mellett a jövő tavaszon bee lzett fehér delfinü Surah- és Taffetas-Changeant fog nagy szerepet játszani. Kiválóan kedvelt szinek: szivacssárga, mályvaszin, heliotrop, sárgás-ezüst, szürke, sötét szegfüpiros, világos-türkiszkék, mirthus-zöld, sárga, lila és barna, minden szinfokozatban.

Budapest, 1891. Nyomatott az „Athenaeum“ irodalmi és nyomdai r. társulat betüivel.